

תהש תיש
TIŠRI
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

לשנה טובה 5777 תכתבו ותחתמו
DOBRY A ÚSPĚŠNÝ ROK 5777

WORKING HOLIDAY

Čeští občané ve věku 18–30 let teď budou mít možnost až na rok vycestovat do Izraele, poznat izraelskou kulturu, společnost a způsob života a zároveň mít povolení vykonávat krátkodobou práci za účelem příjmu. Od letošního 19. září totiž vstoupila v platnost dohoda mezi vládami Státu Izrael a České republiky o programu pracovní dovolené, tzv. working holiday, která byla podepsána zástupci obou vlád na jejich společném zasedání v roce 2015 a následně byla schválena oběma parlamenty. Za izraelskou stranu podepsala dohodu Cipi Chotoveľyová, náměstkyně ministra zahraničních věcí. Za Českou republiku stvrdil dohodu svým podpisem Lubomír Zaorálek, ministr zahraničních věcí.

Každý zájemce o pracovní dovolenou v Izraeli si nejprve musí zažádat o příslušné vízum na konzulárním oddělení Velvyslanectví Státu Izrael v Praze, které sídlí na adrese Badeniho 2, 170 00 Praha 7. Početní kvóta však činí maximálně 200 udělených víz za rok. Dohoda platí recipročně a možnost objevovat krásy České republiky budou mít díky ní i mladí Izraelci. *ztis*

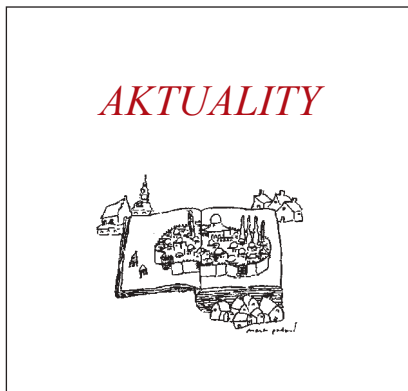
JUDAFEST

V neděli 18. září se na pražském náměstí Míru uskutečnil již pátý ročník „veletrhu“ českých židovských organizací – JudaFest. Pro židovskou komunitu byl opět příležitostí, jak se prezentovat jako živá součást české společnosti a nikoli jako marginální skupinka vnímaná především skrze svou více či méně tragickou minulost.

Organizátorem JudaFestu byla tradičně Česká unie židovské mládeže, finančním příspěvkem akcí znovu podpořily Nadační fond obětem holocaustu a FŽO v ČR. Účastnily se židovské spolky, organizace i některé ŽO – svůj stánek měly například Lauderovy školy, ŽO Olomouc, Ulpan, Roš chodeš a nakladatelství Sefer nebo Kavárna na balkoně pražské ŽO. Během odpoledne se také zpívalo, tančilo, prodávaly se košer marmelády, hummus, opojné i neopojné nápoje a panovala celkem příjemná nálada. Hodně se mračilo, ale nepršelo. Účast veřejnosti byla slušná. *jd*

IV. IZRAELSKÝ TÝDEN

Pražské centrum židovských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze uspořádá ve dnech 24.–30. října letošního roku již IV. ročník Izraelského týdne. Hlavní přednášku proslavil profesor Elie Rekhess na téma *The Palestinian-Arab Minority in Israel: Between Integration and Alienation (Palestinskoarabská minorita v Izraeli: mezi integrací a odcizením)*. Profesor Elie Rekhess je jedním z předních izraelských odborníků na arabskou menšinu v Izraeli, židovsko-

arabské vztahy, palestinskou politiku, islámské obrození v Izraeli, na Západním břehu a v Gaze. Do svého odchodu do penze v roce

Památník ve Vladislavově ulici. Foto J. Daniček.

2011 byl vedoucím výzkumným pracovníkem v Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies na Telavivské univerzitě a řídil program židovsko-arabské spolupráce v Izraeli podporovaný nadací Konrada Adenauera (1995–2010). Od roku 2013 působí prof. Rekhess v pozici Crown Visiting Professor izraelských studií na Northwestern University. Dále je přidruženým ředitelem v Crown Center for Jewish and Israel Studies a přednáší na katedře historie na Northwestern University.

Izraelský týden si klade za cíl zmapovat nosná témata izraelských studií v podání českých a zahraničních odborníků a zároveň propojit domácí odbornou veřejnost s izraelskými a dalšími mezinárodními institucemi. Izraelská studia představují interdisciplinární platformu pro studium moderní izraelské historie. Projekt slouží jako platforma pro možný budoucí rozvoj výzkumu a výuky v oboru izraelských studií na FF UK v Praze. *ff*

FESTIVAL ZE STÍNU

V rámci zcela ojedinělého mezinárodního festivalu s názvem Ze stínu se od 18. do

25. září v Praze, Plzni a Terezíně uskutečnila řada koncertů a divadelních představení. Ve všech případech se jednalo o díla židovských umělců, jejichž tvorba byla zapomenuta nebo ztracena v přímé i nepřímé souvislosti s holokaustem. Vyhledávání a opětovné uvádění těchto autorů a jejich děl je hlavním cílem projektu *Performing the Jewish Archive*, díky němuž festival Ze stínu přicestoval i do České republiky. Po neobyčejném úspěchu v Madisonu (USA) a Leedsu a Yorku (UK) se po tužské prezentaci festival přemístí do australského Sydney a jihoafrického Kapuského Města. Podrobné informace o projektu najdete v článku *Oživlý archiv*, *Rch* 9/2016. *red*

PAMÁTNÍK VE VLADISLAVOVĚ ULICI

Ve Vladislavově ulici v centru Prahy byl ve středu 21. září odpoledne odhalen za účasti zástupců ŽOP, zemského rabína K. Sidona a starosty Prahy I O. Lomeckého památník, připomínající nejstarší známý židovský hřbitov ve městě, zrušený v roce 1478. Odborníci předpokládali, že kosterní pozůstatky z tamních hrobů byly po zrušení hřbitova uloženy na dnešním Starém židovském hřbitově. „Při archeologických pracích však byla objevena řada hrobů a tento nález spustil lavinu událostí, na jejichž konci bylo v roce 2000 prohlášení tohoto místa za kulturní památku,“ uvedla Dita Šnajdrová ze Židovské obce v Praze. V podzemí Vladislavovy ulice jsou pod betonovým příkrovem zachované zbývající nalezené hroby. Část ostatků, které již byly vyzvednuty, byla tehdy pohřbena na Novém židovském hřbitově v Praze 3. *kp*

OBSAH

- Novoroční dopis vrchního rabína 3**
- Komentář k Tóře na tento měsíc 4**
- Bohoslužby 5**
- Když vztahy běží samy***
rozhovor s Tomášem Pojarem **6–7**
- Učenec, jenž předběhl dobu II***
O díle M. Steinschneidera **8–9**
- Vždy som bola optimista***
rozhovor s Gertou Vrbovou **10–11**
- Výstava ve vídeňském**
Židovském muzeu 12–14
- Případ pohřešovaného***
recenze izraelské detektivky **15**
- J. L. Perce: *Mladík a more* 16–18**
- Petr Chudožilov: *Rybí kost* 19**
- Před sto lety zemřel Šolom Alejchem 20**
- Izrael: *Vlakem do sporu* 21**
- Tričko s Tisem ... a další události* 22**
- Kalendárium 23**
- Kulturní pořady 24–25**
- Zprávy z obcí a ze světa 26–28**

Vážení a milí!

Lidé dnes cítí a každý po svém vyjadřují obavy z toho, kam tento svět spěje. Globálně viděno můžeme současné ideologické trendy a jejich oběti dělit na dvě skupiny. Tu první představuje islám, jehož vůdci vidí úhlavní nepřátele ve Spojených státech a Izraeli. Hodnotový systém bohaté společnosti není kompatibilní s jejich tradičními hodnotami, kupodivu však ne proto, že by měl islám něco proti konzumu. Jenom jej vyhrazuje šťastnějším, kteří si ten luxus mohou dovolit. Pro ty méně šťastné má náhradu v rajském

luxusu až po smrti. Napohled to připomíná naši víru v odměnu ve světě příštím, až na to, že odměna spravedlivých je metafyzického rázu. Proto také motivuje slibovaná odměna bojovníky za vítězství islámu na tomto světě úspěšněji. Kdyby se jim slibovalo metafyzické poznání, byli by na tom jako my. Vede je však k přesvědčení, že všechny prostředky vynaložené k potření zla, jsou dobré, a to je zlé.

Druhá skupina zase všemi prostředky brání své bohatství a spatřuje nebezpečí tam, odkud se do jejího světa šíří zemětřesení v podobě milionů uprchlíků. Skutečnost, že hledají spásu tam, kde je od dětství učili, že sídlí zlo, je možná pro budoucnost důležitější, než si lidé ve strachu z nich představují.

Pokud jde o většinu lidí na té či oné ideologické frontě, jejich frustrace vyplývá koneckonců z poznání, že hodnotový systém, jenž jim byl předkládán k víře, se rozchází s realitou. I lidé vychovaní ve víře, že humanita jako dědictví tzv. křesťansko-židovské tradice, je alfou a omegou stability, jsou frustrováni faktem, že jim je ta humanita na obtíž. Ohlížejí se po „vůdcích“, kteří by z nich její jho sňali. Tak i v rámci bohaté společnosti dochází k stále patrnějšímu dělení na bojovníky za všeobecná lidská práva na lidský život a na bojovníky za tatáž práva, ale ne pro jiné, poněvadž ti si to nezaslouží. Že hlavní zásluha jejich kultury, jdeme-li nazpět, spočívá ve vyvražďování Židů a dvou světových válkách, genocidě Indiánů nebo Polabských Slovanů, to se už jaksí zapomnělo.

Bude-li to takhle pokračovat, mají všechny strany šance na mnohá vítězství. Na všechna se ale vztahuje střízlivé konstatování krále Pyrrha, jenž po vítězné bitvě prohlásil: „Ještě jedno takové vítězství a jsme zničeni.“

Jediné, co můžeme nazvat jako pozitivní, je předpoklad, že taková vítězství přináší absolutní rozpad hodnot, postavených na víře v člověka jako jejich tvůrce.

DOPIS VRCHNÍHO RABÍNA EFRAIMA K. SIDONA K NOVÉMU ROKU 5777

Jakoby v předtuše tohoto trpkého konce se jak ideologové islámu, tak ideologové spásonosné humanity v západním podání začínají shodovat, že hlavní příčinou zemětřesení, jež zachvátilo svět, je existence židovského státu. Pro jedny je představitelem nenáviděných západních hodnot, pro druhé destabilizačním prvkem světového míru. A protože k založení židovského státu na Blízkém východě došlo proto, že jedni své Židy málem vyvraždili a druzí je neměli kam jinač vyhnat, všim jsou vlastně vimni Židé. Takzvaná „židovská otázka“ je opět na světě, a protože ji nevyřešilo ani „konečné řešení“, ani založení židovského státu, my Židé se těšeme obavou, že frustrace z řady Pyrrhových vítězství dříve nebo později povede k nějakému dalšímu pokusu o „konečné řešení židovské otázky“, protože na tom se shodnou obě světové strany.

To zase, ať si to uvědomujeme nebo ještě ne, frustruje nás, a tak by alespoň z naší strany mohla být vznesena otázka, jak se té frustrace zbavit, je-li to vůbec možné. Co když se ale naše pocity frustrace ze stavu světa, které prožíváme, zásadně neliší od těch, které prožívají ti na druhé straně hranice mezi světy. Nejenže s nimi sdílíme stejnou planetu, ale takřka stejnou DNA, těla a psychiku. Zlý jazyk zabíjí pomaleji než dávka ze samopalů, ale je bezpodmínečně nutný, abychom stiskli spoušť. Kdybychom si to připomněli o zlomek vteřiny dříve, než jsme spoušť stiskli, dalo by se v tomto světě, přinejmenším v našem okolí, lépe dýchat. Často máme k sebevražedným útočníkům blíže, než se zdá. Proto bychom měli přestat vyhledávat sebeúctu

tím, že znectíme druhé, abychom se cítili lepší a hodnotnější než jiní. Nežli druhého prohlásíme za hříšníka a zločince, počítejme velice pomalu do deseti, jestli mu neměříme měrou, již bychom měli vztáhnout na sebe samé.

Měřítkem hodnoty každého z nás je koneckonců vztah k druhým, a znetvořený obraz druhého bývá dost přesným odrazem toho, co si nechceme připustit u sebe sama. Tím nechci tvrdit, že na to vždycky nejsme nejméně dva, a je třeba být opatrný i v tom, že si o druhých děláme iluze. To vše není důvod k frustraci, čistit svůj svět od iluzí

a předsudků nás vrací do skutečnosti, a ta je v každém případě lepší nežli lež. Především se však musíme vystříhat ideologií, které nám za pohrdání životem svým a druhých slibují rajské slasti v nebi nebo na zemi.

Mohlo by se zdát, že bych měl před Vysokými svátky mluvit o Bohu, není však náhodou, že on sám podmiňuje své smíření s námi tím, že jsme vyvinuli snahu se usmířit s druhými. V Talmudu se říká, že pokud se lidé chovají slušně jeden k druhému, Bůh jim odpustí i hříchy modloslužby. První chrám sice nechal zničit kvůli modloslužbě, prolévání nevinné krve a nedbání sexuálních tabu, ale ke zkáze druhého stačila „bezdůvodná zášť“. Talmud jde tak daleko, že líčí zkázu Druhého chrámu jako důsledek nepřiměřeně kruté urážky a ještě nepřiměřenější pomsty za ni. Měli bychom si tedy uvědomovat, jak nedozírné důsledky má malichernost.

Na poučném příběhu o záměně pana Kamcy s panem Bar Kamcou je možná nejdůležitější role anonymního sluhy, který to všechno způsobil: doručil pozvánku někomu, koho by hostitel jako svého úhlavního nepřítel nikdy nepozval. Stalo se tak omylem, nebo to sluha udělal záměrně? Ale jestli Bůh vložil do jeho rukou osud celého národa, musíme počítat s tím, že tak činí průběžně vždycky a předpokládat, že je nám vlastní i role sluhy. Rabinovi nejspíš mnohem víc nežli ostatním, proto se omlouvám každému, komu jsem snad doručil pozvánku, která nebyla určená pro něj, a přeji vám všem dobrý rok 5777.

VÁŠ RABÍN SIDON

RADOST TÓRY

Na Simchat Tóra, druhý den svátku Šmini aceret, se v synagoze čte poslední oddíl Tóry *Zot haberacha*, Mojžíšovo požehnání dvanácti kmenům Izraele, a to tak dlouho, dokud nebyli vyvoláni všichni přítomní muži kromě tří: Ženicha Tóry (Chatan Tóra), tomu je předčítán závěr paraši o Mojžíšově smrti, Ženicha počátku (Chatan berešit), jemuž je čten začátek první kapitoly knihy Berešit o stvoření až po požehnání a posvěcení šabatu, a třetím volaným je Maftir.

Navázání začátku Tóry na její závěr výmluvně dokumentuje, že Tóra je do sebe uzavřeným celkem, naukou, k níž není co přidat a co z ní ubrat. Další knihy Tenachu, knihy Proroků a Písem, vznikaly jako inspirovaná, a proto i nesmírně závazná díla, vzniklá ale v průběhu dějin lidu Izraele, a v oblasti halachy proto postrádají závaznost Tóry. O tom vypovídá i skutečnost, že na závěrečná slova Tóry nenavazuje dobytí Svaté země. Tóra nás jako čtenáře staví na pomezí Božího zákona a reality dějin, v nichž je i dobytí Svaté země epizodou. Protože všechno podstatné bylo řečeno a k Božím učení nelze nic přidat, vracíme se tak rok co rok po uplynutí podzimních svátků ke stvoření světa. Tóra tím zachovává metafyzický rozměr dobytí a osídlení Země zaslíbené jako cíle a smyslu lidských dějin.

To je důvod, proč svátek Simchat Tóra nazýváme a chápeme jako svátek „radosti z Tóry“, ačkoli jde o svátek „radosti Tóry“. Vracejíce se do jejího světa, nalézáme v ní nezničitelné útočiště. Jeho jedinečnost a výjimečnost je přitom dána jedinečností a výjimečností Mojžíšova prorockví, o němž se v oddílu, čteném Ženichovi Tóry praví, že *již nepovstal v Jisraeli prorok jako Moše, jehož by Hospodin znal tvář i tvář*. S tím souvisí, že *ten muž, Moše, byl velice pokorný, nejpokornější ze všech lidí na celé zemi*. Právě tato vlastnost jej učinila nejvhodnějším člověkem, jenž od něj mohl přijmout Tóru na úrovni, odpovídající lidskému maximu. Boží nauka v něm nalezla interpreta, jenž jí zajistil dokonalost. Proto Rambam ve svých 13 člancích víry spojuje pravdivost Mojžíšova prorockví s nezměnitelností a nezaměnitelností Tóry. Zdůrazňuje, že *celá Tóra, jak se dnes nachází v našich rukou, je tou, jež byla dána Mošemu, našemu učiteli, mír s ním*. Snahy moderní kritiky Bible proměnit Tóru v archeologické pracoviště jsou nevědomky vedeny

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC

Ivan Steiger: Přesný Boží obraz.

nutkavou potřebou rozbit ji na fragmenty a zbavit ji závaznosti Božího slova.

Tóra je však i příběhem 26 generací počínaje Adamem a konče Mojžíšem. Moše rabenu svým životem dovršuje číselnou hodnotu čtyřpísmenného Božího jména, jehož součet je 26. Důvod, proč musil zemřít ještě před dobytím země, souvisí také s odpovědí na otázku, čím vlastně zhřešil, když místo aby promluvil ke skále, aby žiznícímu lidu vydala vodu, pokládal za správné na ni dvakrát udeřit holí. Nebylo by to poprvé, kdy se jeho názor tvářil v tvář Božím hněvu přikře rozcházel s Božím rozhodnutím tento lid zahrnout. Tentokrát však, vida, že se většina lidu rozhodla vrátit do egyptského otroctví a zvolit si k tomuto účelu jiného vůdce, pokládal za správné zdůraznit také svou roli a zodpovědnost. K té lidské skále, dožadující se v poušti vody, promluvil proto lidskou řečí: „*Poslouchejte, vy rebelové! Copak vám nemůžeme vyvést vodu z téhle skály?*“ (4M 20,10) Tím „my“ nemínil sebe a svého bratra, ale Stvořitele a sebe jako představitele lidu Izraele, s nímž Bůh uzavřel smlouvu. Opakovaným úderem do skály promluvil pak ke skále řečí našeho vyznání víry, srozumitelné i kameni: 26 je dvakrát 13, dvakrát *echad* (alef, chet, dalet), totiž jeden. Totéž říkáme ráno a večer při

čtení vyznání víry: *Slyš, Izraeli, Hospodin je jeden!* Převeden do řeči čísel je to matematický nonsens: $26 = 13$, tedy $2 = 1$, ale ve světě Tóry a stvoření podstata všeho, protože tento svět byl stvořen ex nihilo ve znamení dvojnosti. Tomu, jak vysvětluje řada komentářů, napovídá úvodní velké bet (2) na počátku prvního slova Tóry *Berešit* (v počátku).

Dvojím úderem hole o skálu upozornil Moše rabenu skálu, k níž je přirovnáván i Bůh, že za stavu, kdy Izrael hledá vůdce, který by ho vedl opět tam, odkud jej s Hospodinem vyvedl, je rozhodující úkol dovést je do Země zaslíbené, přičemž zodpovědnost za to nesou jeden jako jeden. S tím Bůh nemohl nesouhlasit, že skály *vyšla hojnost vody a pila obec i jejich dobytek*, ale posvětil se při těchto vodách sváru tím, že Mošeho přiměl k tomu, že na dobytí Erec Jisrael nebude mít fyzickou účast.

V souladu s tím navazuje Tóra na poslední verše hodnocení Mojžíšovy jedinečné role prvními verši o stvoření světa jen a jen pro existenci člověka v něm. *Bůh stvořil toho člověka ve své kopii, v Boží kopii jej stvořil, stvořil je jako muže a ženu a požehnal jim* (1M 1,27). Zákon $2 = 1$ se tak projevuje i v lidské podstatě: *Proto přilne ke své družce a stanou se jedním tělem* (1M 2,24). A o něco později je to řečeno jako základní pravidlo celé Tóry od Adama po Mošeho: *Toto je kniha pokolení člověka: V den, kdy Bůh stvořil člověka, učinil jej v Boží podobě, muže a ženu je stvořil, požehnal jim a v den jejich stvoření je pojmenoval člověk* (1M 5,1–2).

Zamčená zahrada jsi, má sestro, nevěsto, zamčená zahrada, zapečetěný pramen, říká v Písni písní své milé její milý, pramen zahrad, studna vod živých z Levanu tekoucích. A Šulamit na to odpovídá: *Vzbuď se, půlnoci, a poledne, přijď, otevřete mou zahradu, at' z ní vůně prýští, až můj milý do svého sadu přijde a pojí plody jejích sladkostí!* Ramban (rabi Moše ben Nachman) interpretoval tyto verše v *Torat adam* slovy, že touto (rajskou) zahradou je žena. Jako je Kneset Jisrael ženou Hospodina, je i žena svému muži zahradou, jež mu „ukazuje“ (*chava*) tajemství Stromu života, jímž je Tóra. Radost z Tóry, již prožíváme na Simchat Tóra, když s jejími svitky v náručí tančíme za zpěvu *Hošanot* (Zachraň nás!), je radostí Tóry, že se dostala do správných rukou.

EFRAIM K. SIDON,
vrchní zemský rabín

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – říjen 2016/tišri 5777

STARONOVÁ SYNAGOGA

30. 9.	pátek	večerní bohoslužba	18.24 hodin
1. 10.	sobota	NICAVIM 5M 29,9–30,20; hf: Iz 61,10–63,9 mincha perek 5–6 konec šabatu	17.55 hodin 19.28 hodin
2. 10.	neděle	předvečer ROŠ HAŠANA 5777	18.20 hodin
3. 10.	pondělí	1. den ROŠ HAŠANA 5777 troubení na šofar mincha a tašlich večerní bohoslužba	9 00 hodin 11.00 hodin 17.50 hodin 18.40 hodin
4. 10.	úterý	2. den ROŠ HAŠANA 5777 troubení na šofar mincha a večerní bohoslužba konec svátku	9 00 hodin 11.00 hodin 18.20 hodin 19.22 hodin
5. 10.	středa	půst Gedalja	5.34–19.08 hodin
7. 10.	pátek	večerní bohoslužba	18.09 hodin
8. 10.	sobota	ŠABAT ŠUVA VAJELECH 5M 31,1–30; hf: Oz 14,2–10; Jl 2,15–27 mincha konec šabatu	17.45 hodin 19.13 hodin
11. 10.	úterý	předvečer JOM KIPUR	18.01 hodin
12. 10.	středa	JOM KIPUR MAZKIR mincha, neila, maariv konec půstu a svátku	8.00 hodin 11.00 hodin 15.15 hodin 19.05 hodin
14. 10.	pátek	večerní bohoslužba	17.54 hodin
15. 10.	sobota	HAZINU 5M 32,1–52; hf: 2S 22,1–51 mincha konec šabatu	17.25 hodin 18.59 hodin
16. 10.	neděle	předvečer SUKOT	17.50 hodin
17. 10.	pondělí	1. den SUKOT mincha a maariv	9 00 hodin 17.50 hodin
18. 10.	úterý	2. den SUKOT mincha a maariv konec svátku	9 00 hodin 17.50 hodin 18.53 hodin
21. 10.	pátek	večerní bohoslužba	17.40 hodin
22. 10.	sobota	ŠABAT CHOL HAMOED KOHELET 2M 33,12–34,26; mf: 4M 29,26–31; hf: Ez 38,18–39,16 mincha konec šabatu	17.15 hodin 18.46 hodin
23. 10.	neděle	HOŠANA RABA, předvečer ŠMINI ACERET	17.37 hodin
24. 10.	pondělí	ŠMINI ACERET MAZKIR mincha, maariv a hakafot	9 00 hodin 11.00 hodin 17.40 hodin
25. 10.	úterý	SIMCHAT TORA HAKAFOT mincha a maariv konec svátků	9 00 hodin 11.00 hodin 17.40 hodin 18.40 hodin
28. 10.	pátek	večerní bohoslužba	17.27 hodin
29. 10.	sobota	BARCHI NAFŠI BEREŠIT 1M 1,1–6,8; hf: Iz 42,5–43,10 mincha konec šabatu	17.05 hodin 18.34 hodin

V sobotu a svátcích šachrit od 9 hodin. Každý všední den maariv od 19.30 hodin.

VYSOKÁ SYNAGOGA

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

Sváteční bohoslužby

- 2. 10. neděle** – **předvečer ROŠ HAŠANA**
mincha a maariv 18.00 hodin.
- 30. 10. pondělí** – **1. den ROŠ HAŠANA**
šachrit 8.50, troubení na šofar 11.00, maariv 18.40 hodin.
- 4. 10. úterý** – **2. den ROŠ HAŠANA**
šachrit 8.00, troubení na šofar 11.00 hodin.
- 11. 10. úterý** – **předvečer JOM KIPUR**
17.40 hodin.
- 12. 10. středa** – **JOM KIPUR**
šachrit 8.00, MAZKIR 11.00, mincha 15.15, neila 16.45, maariv 18.55, konec půstu a svátku 19.05 hodin.
- 16. 10. neděle** – **předvečer SUKOT**
17.55 hodin.
- 17. 10.** – **1. den SUKOT**
šachrit 8.50, mincha a maariv 17.50 hodin.
- 18. 10. úterý** – **2. den SUKOT**
šachrit 8.50 hodin.
- 23. 10. neděle** – **erev ŠMINI ACERET**
mincha a maariv 17.37 hodin.
- 24. 10. pondělí** – **ŠMINI ACERET**
šachrit 8.50, MAZKIR 11.00 hodin.
- 25. 10. úterý** – **SIMCHAT TORA**
šachrit 8.50 hodin.

Šabatové bohoslužby

*Bohoslužby se konají každou sobotu
od 8.50 hodin.*

*Páteční večerní bohoslužby zde budou
7. 10. v 18.05 a 21. 10. v 17.40 hodin.*

*Výjma uvedených se zde páteční večerní
bohoslužby nekonají.*

BEJT SIMCHA

Vysoké svátky

Pinkasova synagoga

- pondělí 3. 10.** – večerní bohoslužba
pro **2. den ROŠ HAŠANA** od 19 hodin.
- úterý 4. 10.** – ranní bohoslužba
2. den ROŠ HAŠANA od 10.30 hodin.
- úterý 11. 10.** – večerní bohoslužba
pro **erev JOM KIPUR** od 18.30 hodin.
- středa 12. 10.** – ranní bohoslužba
JOM KIPUR od 10.30 hodin.

Bejt Simcha

(Maiselova 4, Praha 1)

- středa 12. 10.** – čtení z knihy Jóna, neila,
havdala a zakončení půstu.
Cena vstupenky: 100 Kč na každý svátek
(erev – šachrit). Rezervace je možná na
kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonním
čísle: 603 393 558.

SUKOT 23. 10. od 15 hodin (ŽO Děčín,
Žižkova 4, Děčín)

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

KDYŽ VZTAHY BĚŽÍ SAMY

Rozhovor s bezpečnostním odborníkem Tomášem Pojarem

Foto archiv.

TOMÁŠ POJAR, M. A. (nar. 1973 v Praze), vystudoval politologii na Karlově univerzitě, magisterský titul se specializací na boj proti terorismu získal na Interdisciplinárním centru v izraelské Herzliji. Patřil k spoluzakladatelům humanitární organizace *Člověk v tísni* a byl jejím dlouholetým výkonným ředitelem, od roku 2005 byl náměstkem ministra zahraničních věcí, v letech 2010–2014 byl českým velvyslancem v Izraeli.

Nyní pracuje jako prorektor vysoké školy CEVRO Institut (kde je též garantem programu *kybernetická bezpečnost*) a konzultant v oblasti obrany, bezpečnosti a mezinárodních vztahů. Patří k předním znalcům izraelské problematiky a je vyhledávaným komentátorem dění na Blízkém východě.

Začínáme nový židovský rok. V jakém stavu a s jakými vnitřními a mezinárodními problémy do něj vstupuje židovský stát?

Vstupuje do něj v situaci, kdy to na Blízkém východě stále vře a na domácí scéně se stále nepodařilo uhasit tzv. třetí intifádu – intifádu nožů, která začala před více než rokem. Intenzita útoků je sice menší, ale stále se dějí, teď v září zase nabyly na síle. Je také patřičně vnitropoliticky rozhádáný, ale to je v Izraeli spíše pravidlem, takže ten letošní nový rok není v tomto ohledu nijak neobvyklý.

V zásadě se tedy z perspektivy izraelské zkušenosti nic výjimečného neděje.

Dlouho se zdálo, jako by EU i USA pokládaly řešení izraelsko-palestinského konfliktu za lék na veškeré nemoci Blízkého východu. Platí to i dnes?

Myslím, že v intelektuálních kruzích západních diplomatů většinou stále ano, ale zároveň má teď Evropská unie dost práce sama se sebou a uvědomuje si i jiné blízkovýchodní problémy. Barack Obama pochopil, že za jeho prezidentování už se nic zásadního nestane, takže v Americe se čeká, kdo bude dalším prezidentem. Nadšení dělat izraelsko-palestinský mír na Blízkém východě možná v západních metropolích ochladlo, ale nezmezelo.

Co by se muselo stát, aby se nějaké mírové dohody mezi Izraelem a Palestinskou samosprávou opravdu podepsaly a uskutečnily?

Dílčí dohody jsou možné, celková mírová dohoda možná není. Jedná se totiž o konflikt, který má tři roviny: izraelsko-palestinskou, arabsko-izraelskou a islamisticko-izraelskou. Nedokážu si představit, že by se všechny vyřešily najednou. Dojde-li na jedné k pokroku, z dalších dvou je obvykle torpédován. Vyřešit každou z nich samostatně není možné.

Mění se díky tolika čerstvým zkušenostem s islámským radikálním a terorismem vztah Evropy k Izraeli – dokáže jeho situaci lépe pochopit? Klesá vliv hnutí volajícího po bojkotu Izraele?

Abych si myslel, že díky teroru v Evropě pochopí zdejší lidé, co se děje v Izraeli, na to nejsem dost velký optimista, obávám se, že se to takto moc neprojevuje. Lidé, na které teď džíhádisté útočí v evropských městech, si tyto ataky nespojují s tím, v čem Izrael žije už léta, a myslí si, že to je jiný fenomén. A zejména si to myslí představitelé evropských politických elit.

Hnutí BDS, jehož cílem je zavedení ekonomických sankcí vůči Izraeli a akademický a kulturní bojkot této země, v tuhle chvíli nesílí, jeho hlavní vlna se do určité míry vyčerpala a opadla. Ale neznamená to, že neexistuje, jen momentálně nemá takovou sílu. Bude to asi také tím, že ti političtí představitelé, kteří BDS naslouchali, mají svých starostí dost a musejí se soustředit na důležitější věci než na pranýřování Izraele – ne že by na něj ale nahlíželi jinak. Antiizrae-

lismus, nebo chcete-li antisionismus, je do velké míry jen novodobou reinkarnací tradičního antisemitismu.

Z úst našich politiků občas zaznívá, že co se týče bezpečnosti, nesmí to tu být jako v Izraeli...

Někteří naopak říkají, že se máme ze zkušeností Izraele poučit. Česká debata je trochu jiná, tady pochopení izraelské reality a vůbec blízkovýchodní reality bylo vždy o něco střízlivější než na Západě. Ale spousta těch západních pohledů na věc sem už také pronikla, třeba bývalý náměstek ministra zahraničí Drulák je ve vztahu k Izraeli (ale nejen v něm) čistým produktem západoevropského levicového myšlení. Takže i česká společnost se někdy posouvá a v tomto smyslu se „evropšťuje“, ale zatím našťěstí se česká debata vede jinak než v Belgii, Nizozemsku nebo Británii.

Myslíte si, že naopak nastane situace, kdy větší počet přistěhovalců z oblastí, v nichž byli tyto lidé od dětství vychováni k nepřátelství vůči Izraeli, přispěje k tomu, že v zemích, jako je Švédsko, Francie či Německo, protiiizraelské nálady podporované hlavně levicovými stranami ještě zesílí?

Protiiizraelské nálady jsou skutečně více levicové, ale zdaleka ne jen levicové. Příliv blízkovýchodních migrantů rozhodně ke snížení protiiizraelských nálad nepovede. Do jaké míry je posílí, o tom můžeme spekulovat, ale je dost pravděpodobné, že to bude mít velmi silný vliv. Je jisté, že oddálení Izraele od Evropy se díky demografickým změnám v Izraeli a díky přílivu uprchlíků z muslimských zemí do Evropy ještě prohloubí.

Proč díky demografickým změnám?

Izraelská společnost se mění. Před pár desítkami let měli hlavní slovo ti, kdo přišli z Evropy, teď už tam je spousta lidí, kteří se narodili v Izraeli, to znamená na Blízkém východě, geograficky v Asii. Žije tam zároveň hodně lidí s kořeny v arabských zemích. Přístup druhé, třetí, čtvrté izraelské generace k zemím, kde se narodili jejich prarodiče nebo prararodiče, už je jiný, než když se tam narodili rodiče nebo oni samotní. Vazba na Evropu je z různých důvodů slabší, než bývala.

Jak se tento odklon Izraele od Evropy projevuje? Příklonem k Rusku a k Asii? Částečně se to projevuje tak, že se Izrael snaží hledat nové obchodní a diplomatic-

ké kontakty v Asii nebo i v Rusku. Je to těžké – když jsou Izraelci při každé debatě s Evropany pranýřováni, tak se prostě obrací jinam. Je to dáno také demografickými změnami, o kterých jsem mluvil, a konečně i geograficky: před třiceti čtyřiceti lety se z Izraele dalo jezdit do Evropy, trvalo to dlouho, ale dojeli jste tam, ale určitě jste nemohli z Izraele létat do Číny nebo do Ruska, za kterého se jenom utíkalo a rozhodně se s ním neobchodovalo. Izraelci mají v tomhle směru opravdu globální pohled: na jednu stranu jsou součástí euroamerické civilizace, jsou však geograficky na jejím okraji. Žijí na Blízkém východě a z Evropy jsou neustále poučovani a kritizováni. V Rusku a Číně se s žádným BDS hnutím nebo poučováním nesetkávají. V Číně se setkávají častěji s obdivem ke svým vojenským, obchodním i vědeckým úspěchům. To neznamená, že by měli k Číně blíže než k Evropě, Evropa však již pro ně není tou jedinou alternativou.

Spojené státy zvolí zanedlouho nového prezidenta. Co by výhra H. Clintonové či D. Trumpa znamenala pro tradiční americko-izraelskou spolupráci?

U Hillary Clintonové lze očekávat, že by pokračovala v obamovské linii, přinejmenším v tom, co dělala, když byla ministryní zahraničí, což je pro Izrael zpráva smíšená, protože ona se také nesmyslně snažila dělat mír. Pravdou však je, že Izrael nikdy zcela neopustila a je každopádně čitelnější než Donald Trump. Co od něj lze očekávat, nikdo netuší. Jediné, co víme, že jeho dcera konvertovala k židovství a že má židovského zetě z New Yorku. Většina Izraelců by dala přednost Hillary, ale jiní zase říkají, že za jejího ministrování to pro Izrael nijak dobré nebylo a že třeba nějaký Trumpův střízlivě kovbojský přístup by mohl být lepší. Že by možná více myslel na izraelskou bezpečnost a nesoustředil se jen na mírové iniciativy, které nikam nevedou a často bezpečnostní situaci ještě zhorší.

Vladimir Putin se nedávno překvapivě nabídl jako hostitel přímých izraelsko-palestinských mírových rozhovorů. Co tím podle vašeho názoru sledoval?

Je to čistě jeho kalkul: chtěl ukázat, že přejímá iniciativu, chce Spojeným státům i Evropě předvést, že Moskva je také místo, kde se dělá mezinárodní politika. Jenže se nedá vyloučit, že tam k nějakému summitu skutečně dojde. Konečněců Mahmúd Abbás tam studoval, v minu-

losti byl velmi pravděpodobně agentem KGB, takže má k Moskvě blízko. Netanjahu vidí, jak je přijímán v Evropě, jaké má problémy se současnou americkou administrativou a také vidí, že v Izraeli žije milion a čtvrt obyvatel, kteří se narodili v ruskojazyčném prostředí, že výměna lidí, zboží a peněz mezi Ruskem a Izraelem je nezanedbatelná, a ví, že se s Rusy stejně musí dohadovat například ohledně Sýrie. Takže je možné, že ani on se schůzce s Abbásem v Moskvě nebude bránit. To však neznamená, že by ještě hodně dlouho nebyly jediným klíčovým izraelským spojencem Spojené státy. Nedávno podepsaná dohoda o americké vojenské pomoci v příští dekádě v hodnotě 912 miliard korun je toho snad tím nejkrystaličtějším důkazem.

Je možné, že demografické změny přinesou i to, že Izraelci postupně zapomenou, že Rusové po celou studenou válku vyzbrojovali arabské armády, které na Izrael opakovaně útočily? Že ztratí vůči Putinovu režimu ostražitost?

Hodně bude záležet na tom, koho a jak bude Kreml vyzbrojovat v budoucnosti. S ohledem na ruskou spolupráci s Íránem, který jako jediný stát na Blízkém východě může znamenat pro Izrael smrtelné ohrožení, lze však o ztrátě izraelské ostražitosti pochybovat. Izrael se však bude snažit s Ruskem vycházet dobře právě proto, aby si uchoval alespoň nějaký vliv na ruskou blízkovýchodní politiku.

V květnu podepsali představitelé ČR a Izraele řadu prohlášení o spolupráci, mj. o kooperaci v oblasti bezpečnosti a boje proti kybernetické kriminalitě. Řekl byste k tomu pár slov?

Izrael je přední zemí v oblasti kybernetické bezpečnosti, jednak kybernetickou válku vede už řadu let, jednak investuje do lidí a do špičkových technologií. V Izraeli zároveň v této oblasti investují nebo s izraelskými společnostmi spolupracují klíčové firmy z celého světa. Izraelské technologie jsou pak testovány ve skutečně bojových podmínkách.

Můžeme se tam tedy ledacos naučit a ledacos od izraelských firem působících v tomto odvětví i koupit. Cílem je zvýšit bezpečnost, udělat přitom třeba i nějaký obchod a posílit vzájemné vazby. Nemusíme všechno kopírovat, ale čerpat z jejich zkušeností je pro nás rozhodně užitečné a inspirativní.

Využívají izraelských zkušeností i jiné státy EU? A může ČR bezpečnostní data získaná od Izraelců, která by byla závažně varovná, s ostatními členskými členy sdílet?

Klíčové technologie a skutečně citlivá data se sdílejí jen mezi dvěma státy, jedná se vždy o bilaterální spolupráci postavenou na vzájemné důvěře. Můžeme předávat své zkušenosti, ale spolupráce, která jde na dřevě a týká se citlivých dat, neprobíhá nikdy mezi více subjekty. Izrael si své partnery dobře prověřuje. V Evropě však nejsme jediní, s kým podobnou dohodu uzavřel, spolupracuje i s jinými zeměmi.

I my však máme špičkové firmy v IT nebo v oblasti antivirových programů a Izraelci to vědí. Česká republika pro ně může být také dobrým vstupem na evropský trh. Známe Izraelce, kteří nejdou do Evropy jen přes Londýn či Berlín, ale také přes Prahu nebo Brno.

Teď k jinému tématu: v nakladatelství Academia vyšla kniha vašeho otce, historika a diplomata Miloše Pojara, o vztahu TGM a Židů. Našel při práci na ní nějaké nové a zajímavé souvislosti?

Táta se Masarykem zabýval dlouho, věnoval se jeho dílu desítky let včetně jeho vztahu k židovské otázce, shromáždil velké množství materiálů, které se týkají buď přímo Masarykovy cesty do Palestiny roku 1927, nebo různých citátů, v nichž jsou zmiňovány různé Masarykovy kontakty například s představiteli sionistického hnutí. Myslím, že ta kniha dává celkem plastickou představu o Masarykově činnosti a jeho vztazích k lidem z různých židovských okruhů. Zachovala se také spousta fotografií z jeho cesty do Palestiny, které jsou v knize otištěné, ty jsou velmi zajímavé, a řekl bych, malebné.

Co vás v poslední době v rámci česko-izraelských vztahů nejvíce potěšilo či zaujalo?

Jezdím tam tak třikrát, čtyřikrát do roka a vždycky mě potěší, když vidím konkrétní lidi, kteří jedou do Izraele studovat, cestovat nebo tam jedou dělat nějaké obchody. Stejně tak, když vidím Izraelce, kteří jezdí k nám, což se děje ve větším množství. Jsem rád, když je to spontánní akce jednotlivců nebo firem nebo nějakých institucí a nemusí to být dotované a pořádané státem. Když o sobě Češi a Izraelci navzájem vědí a vztahy běží samy od sebe. Tak by to mělo být a z toho mám opravdu radost. ALICE MARXOVÁ

UČENEC, JENŽ PŘEDBĚHL DOBU (II)

Příspěvek M. Steinschneidera ke studiu judeoarabské literatury

V minulém čísle *Rch* připomněl Pavel Sládek osobu a dílo Moritze Steinschneidera, jednoho z nejvýznamnějších členů hnutí *Wissenschaft des Judentum*, od jehož narození letos uplynulo dvě stě let. Steinschneider po sobě zanechal dílo, které je mimořádné jak svým monumentálním rozsahem a tematickou pestrostí, tak kvalitou. Tento text si klade za cíl vyzdvihnout především Steinschneiderův příspěvek ke studiu arabsko-islámské civilizace se zvláštním zřetelem k judeoarabské literatuře a polemické literatuře psané muslimy, křesťany a Židy.

Ve svém článku z roku 1880 s názvem *Islam und Judentum*, obsahujícím německý překlad Duranovy protiislámské polemiky *Qešet u-magen* (Luk i štít, 1423), Steinschneider napsal, že „přibližně před čtyřiceti lety, kdy jsem byl plný nadějí, neboť jsem byl mladý a věda, kterou jsem se zabýval [nebo: věda obecně], začala vzkvétat“, si předsevzal probádat „vzájemné vztahy islámu a judaismu v oblasti náboženství, literatury a kulturní historie“. Z tohoto předsevzetí vzešla tři epochální díla. „Kulturní historii“ vtělil do 1076 stran rozsáhlé studie o klíčové roli středověkých Židů jako překladatelů (*Hebräische Übersetzungen des Mittelalters und die Juden als Dolmetscher*, 1893). Literární aspekt „židovsko-arabské symbiózy“ (termín ražený S. D. Goiteinem) pokrývá *Die arabische Literatur der Juden* (1902) a práce, jež zkoumá vzájemné vztahy islámu a judaismu, je bibliografie arabsky psané polemické a apologetické literatury (*Polemische und apologetische Literatur in arabischer Sprache zwischen Muslimen, Christen und Juden*, 1877).

POLEMICKÁ A APOLOGETICKÁ LITERATURA

Přestože kniha *Polemische und apologetische Literatur* vyšla tiskem roku 1877, její geneze sahá do roku 1844, kdy Steinschneider začal pracovat na předmluvě ke svému překladu *Luku i štítu*. Za tím účelem začal jednak shromažďovat všechny jemu známé pasáže z židovské literatury, vyjadřující se k islámu, jednak pročitat veškerou dostupnou muslimskou protizidovskou literaturu. Při prosévání katalogů arabských rukopisů pak pojal ideu shro-

mážit veškeré informace o polemické literatuře psané arabsky muslimy, křesťany a Židy. Část svých poznatků již roku 1845 vtělil do eseje *Židovská literatura*, vydaného jako součást Erschovy a Gruberovy *Všeobecné encyklopedie věd a umění*, v němž sebevědomě prohlašuje, že se tématu muslimsko-židovské polemiky věnuje jako vůbec první a že má v úmyslu jej v budoucnu rozpracovat. Svůj záměr

Moritz Steinschneider. Foto archiv.

Steinschneider vzdor pracovnímu zaneprázdnění naplnil. Text, který původně zamýšlel jako předmluvu k překladu, se tak během přibližně třiceti let soustavné práce rozrostl do 456stránkové knihy.

Steinschneider považoval polemickou literaturu za jeden celek bez ohledu na náboženskou příslušnost autorů. K tomuto přístupu přispěla bezesporu nepočtenost arabsky psaných polemických děl proti křesťanství a islámu, jejichž autory byli Židé, ve srovnání s produkcí křesťanů a především muslimů; zde se omezil především na práce teologického a právního charakteru. Hned v úvodu k *Polemische Literatur* Steinschneider poukazuje na dvě jediné dochované hebrejské monografické protiislámské polemiky: již zmiňovaný Duranův *Luk i štít*, „jediné pojednání v rámci židovské literatury, které s islámem zevrubně polemizuje“, a *Pojednání proti muslimům* (*Ma'amar al Jišmael*) barcelonského rabína Šeloma ibn Adreta (z. 1310), jež roku 1863 vydal Steinschneiderův žák Joseph Perles. Těmito dvěma pracemi je v podstatě ži-

dovská středověká monografická polemika s islámem vyčerpána.

To však neznamená, že by Židé žijící v islámských zemích s islámem literárně nepolemizovali. Třebaže se k islámu vyjadřovali převážně ve spisech zabývajících se primárně jinými tématy, polemiku lze nalézt ve většině děl židovsko-arabské středověké literatury, která se explicitně nebo implicitně vztahují k tvrzením muslimské polemiky. Tato látka je rozeseta napříč celým spektrem středověké židovské literatury včetně biblické exegeze, poezie (zmínky o Sáře a Izmaeli, synovi služebnice Hagar), homilií, historických a teologicko-filosofických pojednání, cestopisů, responzivní a právní literatury. Nechybí tedy polemika jako taková, nýbrž díla zaměřená výlučně na polemiku s islámem. Ve snaze vyrovnat tento nepoměr v počtu polemické produkce Židů, křesťanů a muslimů, Steinschneider ke knize připojil 140stránkový apendix, v němž shromáždil veškeré zmínky o Arabech, muslimech a islámu napříč židovskou hebrejsky i judeoarabsky psanou literaturou, oběma Talmudy počínaje a pracemi pozdně středověkých židovských autorů konče. Jím shromážděná látka pokrývá nejen různá pojmenování, jež Židé ve středověku užívali pro muslimy a islám, ale také výroky na adresu proroka Muhammada, Koránu, islámské věrouky a náboženské praxe, včetně apologetických odpovědí na hlavní argumenty islámské polemiky, jimiž jsou zfalšování Tóry, předpovědi příchodu Muhammada a islámu v Tóře a zrušení platnosti židovského zákona. Nepočtenost židovské monografické protiislámské polemiky měla řadu příčin. Zaprvé absenci společné základny svatých písem, nezbytné pro rozvoj polemiky. Zatímco Židé s křesťany sdíleli hebrejskou Bibli, nad jejímž výkladem se po celý středověk polemicky střetávali, o Korán jakožto fundamentálně odlišný text jevíli pramalý zájem. Dalším důvodem byla hrozba trestu za polemizování s islámem a znevažování jeho proroka a jemu zjeveného Pisma a z ní vyplývající autocenzura. Avšak patrně hlavní důvod je možno spatřovat v teologické blízkosti judaismu a islámu, dvou monoteistických náboženství (psaného i ústního) zákona s důrazem na Boží jedinnost a nedělitelnost.

Steinschneider prokázal encyklopedické znalosti židovského písemnictví. Jeho výčet končí 18. stoletím, kdy, jak píše, „křesťanská protiislámská polemika přešla do vědecké historické kritiky“,

k níž nezanedbatelně přispěly osobnosti jako Abraham Geiger, Leopold Ullman, Gustav Weil a Salomon Munk.

Svou knihou o polemickém diskurzu tří monoteistických náboženství Steinschneider – tak jako v jiných vědních oblastech – položil pevné základy, na něž mohli navázat další. Mnohdy šlo o jeho žáky. K nim

patřil i Ignaz Goldziher, světoznámý maďarský islamolog židovského původu. Ten roku 1878, rok po vydání *Polemische Literatur*, publikoval 46stránkovou recenzi mistrovny knihy s názvem *Ueber muhammedanische Polemik gegen Ahl al-kitab*. Spíše než o recenzi jde o plnohodnotný článek, který je Goldziherovým asi nejvýznamnějším příspěvkem ke studiu muslimské polemiky proti „lidu Knihy“.

Zatímco Steinschneider, věren svému záměru vytvořit „ein bibliographischer Versuch“, předložil více méně bibliografický materiál, bez toho aniž by se hlouběji dotkl jeho obsahové stránky, Goldziherova recenze/článek se noří do samotného polemického diskurzu. Jeho obdiv a úcta k mistrovi mu nezabránily knihu kriticky posoudit, takže ačkoli ji popisuje jako téměř vyčerpávající, poukazuje i na občasné nedostatky či opomenutí. Ta se týkají především nezahrnutí šiitské polemické literatury a několika křesťanských protiislámských prací. Navzdory „opomenutím“, k nimž se navíc autor v úvodu ke knize sám přiznává, Steinschneiderova kniha je v pravém slova smyslu epochální, a to zvláště s ohledem na židovskou protiislámskou polemiku: jde totiž o první pokus o komplexní pojednání této látky, který dosud nenašel

následovníky. A tak zatímco dnes existují desítky, ne-li stovky knih na téma židovské protikřesťanské polemiky, kniha *Polemische und apologetische Literatur* stále zůstává jediným monografickým pojednáním židovské protiislámské polemiky. Těžko říct, co je toho důvodem. Možná je to dnes pro badatele, zvláště ty z Izraele, z politických důvodů ožehavé téma, i když i zde se mnohé začíná měnit.

ARABSKÁ LITERATURA ŽIDŮ

Stejně zdoluhavou historií vzniku jako v případě polemik měla i kniha o arabské literatuře Židů, *Die arabische Literatur der Juden*, která je naplněním Steinschneiderova mladistvého předsevzetí zmapovat literární vztahy Židů a muslimů. Autor ji zamýšlel publikovat již

roku 1845, ale v uskutečnění tohoto plánu mu zabránila nejprve práce na monumentálním přehledu *Židovské literatury* pro Erschovu a Gruberovu *Všeobecnou encyklopedii věd a umění*, jež si nepochybně vypracovat ani sám Leopold Zunz, a následně jej na dlouhou dobu zaměstnala práce na katalogizaci hebrejských tisků sbírky Bodleyho knihovny v Oxfordu (viz článek

v minulém čísle). Steinschneider však těchto „odboček“ dokonale využil, neboť díky nim nasbíral a utřídil obrovské množství nového materiálu, který následně využil v *Die arabische Literatur der Juden* a v desítkách dalších studií o literárním a vědeckém příspěvku Židů v rámci arabské kultury a společnosti.

Dříve než Steinschneider roku 1902 publikoval *Die arabische Literatur der Juden*, uveřejnil na pokračování rozsáhlou studii na stránkách *Jewish Quarterly Review* (1897–1901). Její první část na dvě stě padesát stran pojednává židovská jména v arabské literatuře (tato studie do

dnes nebyla překonána), a druhá na sto stranách analyzuje nejrůznější aspekty z historie a kultury Židů v arabských zemích, včetně jejich právního postavení, postavení židovských učenců ve vztahu k jejich muslimským kolegům, především lékařů a matematiků, lingvistických otázek týkajících se judeoarabštiny, znalostí různých žánrů arabské literatury Židů, vlivů arabské literatury na literaturu židovskou apod. Steinschneider dílčím způsobem část těchto témat zopakoval v padesátistránkové předmluvě knihy *Die arabische Literatur der Juden*. Knihu samotnou rozdělil na sedm kapitol: 1. ži-

dovští autoři v předislámské Arabii; 2. autoři muslimského Východu do konce gaonského období (1040); 3. autoři muslimského Západu; 4. autoři Východu (1041–1500); 5. autoři pozdější; 6. nedatovaní; 7. anonymní. U jednotlivých hesel nejprve podává stručné biografické údaje o daném autorovi a následně vypočítává jeho díla, u nichž vždy udává dochované rukopisy, tisky či edice. Největší pozornost ve výkladu věnuje Saadju Gaonovi a Maimonidovi.

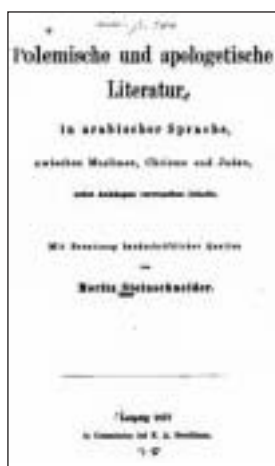
Steinschneiderova kniha dokládá zásadní význam „židovsko-arabské symbiózy“ pro dějiny židovské kultury. Arabština se od 9. století stala hlavním kulturním a komunikačním jazykem většiny Židů od Iráku, Syropalestiny, Jemenu, severní Afriky po Andalusii. V tomto jazyce byla v období od 9. do 12. století napsána většina zásadních židovských textů daného období, a i když se od 13. století v literatuře stále více začala uplatňovat hebrejštiny, arabština dále sloužila jako hovorový (a částečně i literární) jazyk Židů žijících v arabských zemích do století dvacátého.

Die arabische Literatur der Juden bývá právem spolu s *Hebräische Übersetzungen* považováno za nejvýznamnější příspěvek *Wissenschaft des Judenthums* ke studiu bibliografie.

Přes určité výtky, které vůči *Die arabische Literatur der Juden* měli Steinschneiderovi žáci, tato práce nadále slouží badatelům jako nepostradatelné vademecum judeoarabské literatury, a to i přesto, že již roku 1958 dva významní orientalisté, Solomon Skoss a Franz Rosenthal, poukázali na nutnost její revize ve světle nových objevů. Dodnes se této práce nikdo nezhostil. Možná badatelům schází Steinschneiderův „Sitzfleisch“.

Těžko dostatečně docenit přínos Moritze Steinschneidera k poznání judeoarabské civilizace. Všechny její aspekty, kterých se dotkl, pomohl položit na pevné základy, a to nejen pracemi bibliografickými nebo těmi, jež pojednávají například o příspěvku Židů k matematice a medicíně. Navíc Steinschneider také jako první zdůrazňoval badatelskou hodnotu témat, jež soudobá arabistika předsudečně opomíjela, jako alchymii, astrologii, pověřivost, čarodějnictví a jiné druhy eskamotérství – to vše mu bylo nedílnou součástí civilizace, jejíž studiu zasvětil svůj život.

DANIEL BOUŠEK

VŽDY SOM BOLA OPTIMISTA

Rozhovor s Gertou Vrbovou o minulosti i súčasnosti

Gerta Vrbová, rodená Sidonová (1926), je bývalá československá občianka žijúca od roku 1959 v Londýne. Pochádza zo Slovenska, z mesta Trnava. Školské roky preživila v období demokratickej prvej Československej republiky. Jej status, rovnako ako status iných židovských obyvateľov Slovenska, sa náhle zmenil po rozbití Československej republiky a vyhlásení Slovenského štátu 14. marca 1939. V roku 1942 sa pre ňu, tak ako aj pre tisícky ďalších slovenských Židov začal zápas o holé prežitie. Medzi rokmi 1942–1945 zažila množstvo hraničných situácií, ktoré sa jej podarilo prežiť vďaka vitalite, inteligencii, mladosti a neraz aj vďaka šťastiu. Jej rodičia obaja zahynuli. V povojnovom období sa jej novým domovom stala Praha, kde vyštudovala medicínu. Ešte počas študentských rokov sa vydala za rodáka Rudolfa Vrba (vlastným menom Walter Rosenberg), ktorý sa stal známy svojím útekem z nacistického koncentračného tábora Osvienčim.

Rudolf Vrba spolu s Alfrédom Wetzlerom utiekli z Osvienčimu v apríli 1944 a podarilo sa im peši prejsť na Slovensko, kde šokovaným predstaviteľom miestnej židovskej komunity podali dôkladnú a dobre dokumentovanú správu o tom, čo sa v skutočnosti deje v nacistických koncentračných táboroch. Táto správa bola cez Švajčiarsko doručená viacerým prominentným diplomatom a politikom demokratického sveta. V povojnovom období sa stala snád' najznámejším a najčastejšie citovaným dokumentom historiografie holokaustu.

Manželstvo Gerty a Rudolfa Vrbovcov nevydržalo dlho. O niečo neskôr sa skončil aj ich pobyt v Československu. V roku 1958 Gerta ilegálne opúšťa s dvomi malými dcérami svoju vlasť a začína nový život najprv v Dansku a potom v Londýne. Znovu sa vydáva a z druhého manželstva má opäť jednu dcéru a jedného syna. V Londýne kulminuje jej vedecká kariéra a získava profesúru v odbore neurológia na londýnskej University College. Svoj život a svoju snahu o prežitie, hlavne v období rokov 1939–1945, pútavo opísala v knihe *Trust and Deceit* (vyšla v českém preklade Kateřiny Sidonové *Komu věřit*, nakl. GplusG, Praha 2008, pozn. red.).

Vrba aj Wetzler sa stali známejšími mimo svojej vlasti, ako doma. Alfréd Wetzler (1918–1988) žil v povojnovom období

v Bratislave. Rudolf Vrba (1924–2006) pôsobil po odchode z Československa v Izraeli, neskôr v Anglicku, USA a napokon na kanadskej University od British Columbia vo Vancuvri. Každý z nich napísal o ich spoločnom úteku knihu.

Wetzlerova kniha vyšla r. 1964 pod titulom *Čo Dante nevidel* (Osveta SV SPB, Bratislava 1964). Prvé vydanie autor podpísal menom Jozef Lánik (pod týmto menom žil na Slovensku po svojom

Gerta Vrbová v roce 2006. Foto archiv.

úteku). Nasledovali vydania v iných jazykových mutáciách a až piate slovenské vydanie (doplnené správou Wetzlera a Vrba) je podpísané vlastným menom autora.

Vrba napísal svoju knihu v spolupráci s britským novinárom Alanom Besticom, vyšla roku 1963, český preklad pod titulom *Utekl jsem z Osvětimi*, nakl. Sefer, Praha 1998. Tento preklad je doplnený úvodnou štúdiou z pera Tomáša Pěkného (ktorý bol aj jedným z dvoch prekladateľov) a je v ňom taktiež publikovaná správa Wetzlera a Vrba.

Pokiaľ mi je známe, Vrbovi ani Wetzlerovi neboli počas ich života udelené na Slovensku žiadne ocenenia alebo vyznamenania za čin, ktorý mal obrovský význam, celosvetový dosah a vyžadoval extrémnu dávku odvahy a hrdinstva. Píšem to s istou dávkou trpkosti, pretože v rokoch, keď ešte Rudolf Vrba žil, sme boli svedkami vyznamenávania a oceňovania ľudí, ktorí v období Slovenského štátu 1939–1945 pôsobili v oficiálnych štruktúrach a teda stáli „na opačnej strane“ ako Vrba a Wetzler.

Azda aj posledná skutočnosť je dôvodom, že roku 2012 vznikla neoficiálna, respektíve nevládna iniciatíva, ktorá si pripomína útek Vrba a Wetzlera. Nazýva sa *Vrba Wetzler Memorial* a je dielom aktivistov z Čiech, Poľska a Slovenska. Iniciátorom memorialu boli Fedor Gál a dcéra Rudolfa Vrba, dnes už nežijúca Zuzana Vrbová. Pripomienka sa realizuje 130 kilometrovým pochodom z Osvienčimu do Skalitého a následným presunom účastníkov vlakom do Žiliny. Súčasťou je viacero sprievodných aktivít, prednášok a kultúrnych akcií.

Tretieho ročníka memorialu sa zúčastnila aj pani Gerta Vrbová, ktorá bez sprievodu pricestovala z Londýna do Žiliny a láskave poskytla rozhovor autorovi tohto textu (J. F.) a jeho manželke Ľudmile (L. F.). **Jaro Franek**

J. F. Pán Vrba mi spomínal, že po vojne sa v Bratislave stretával s Fredom Wetzlerom, že radi navštevovali vinárne na Vysokej a že pri tej príležitosti vždy navštevoval aj svoju mamu. Vy ste ju poznali? Tiež ste vtedy boli v Bratislave?

Pravdaže poznala, bola to veľmi múdra žena a ohromne šikovná. Bola v Terezine a zachránilo ju to, že dokázala viesť textilnú dielňu a bola považovaná za užitočnú a vyhla sa tak transportu. Spomínam na ňu v dobrom. A čo sa Freda týka, nielen on sa zúčastňoval tých stretnutí, bol tam aj Czeslaw Mordowitz. V Bratislave sme mali s Rudom svadbu, bola len občianska, na magistráte. Svedkov na svadbe nám robili Mordowitz a Rosin.

J. F. Kedy ste sa rozhodli odísť z Československa a ako to vlastne bolo po odchode? Odišli ste skôr vy s deťmi alebo pán Vrba?

V knihe som túto vec nepopísala, ale odišli sme prakticky súčasne. S Rudom sme mali kontakt, pravidelne si brával deti. Jedného večera k nám prišiel do nášho pražského bytu a doniesol všetky detské hračky s tým, že on odchádza a hračiek by bolo škoda. Najprv tvrdil, že odchádza na študijný pobyt do ZSSR, ale potom sa priznal, že ide na konferenciu do Viedne. Pochopila som, že sa nevráti, a bolo mi jasné, že potom už nemám šancu dostať sa s deťmi mimo hraníc Československa. A v tom čase som už mala negatívne skúsenosti s úradmi. Keď som požiadala, aby som mohla cestovať s deťmi do Juhoslávie, odmietli mi. Rovnako odmietli žiadosť o cestu k Baltickému moru do NDR. Takže dá

sa povedať, že sme ušli prakticky súčasne, v ten istý deň. Rudo bol po odchode nejaký čas v Izraeli na Weizmanovom inštitúte, ale nepáčilo sa mu tam, a napokon prišiel tiež do Londýna. Aj v Londýne sme boli v kontakte. Deti si brával podľa dohody každý druhý víkend, ale musím povedať, že bol veľmi nedisciplinovaný a nikdy ich nevrátil načas, niekedy dokonca natoľko meškal, že sa to prejavilo na školskej dochádzke dcér. Musela som zakročiť. Navštívila som preto advokátku a bolo to veľmi zaujímavé. Tá advokátka sa volala pani Lukas a po vybavení právnych formalít mi povedala: Poznám meno vášho manžela. Za vojny som pracovala na anglickej ambasáde v Budapešti a prepisovala som jeho správu. Rudo bol ťažká povaha, miestami až paranoik.

E. F. Nebol škorpion?

Nie, bol narodený v septembri. Rudo niekedy nerozumel anglickej povahe. Mal veľmi dobré miesto. Ale jedného dňa dospel k presvedčeniu, že jeho šéf, volal sa Richter, mu kradne myšlienky. Napísal na Medical Research Council, ale ten dopis sa okľukou dostal k Richterovi. Skončilo to dohodou, na základe ktorej Rudo odišiel z pracoviska. Niekedy bolo ťažké vyjsť s ním, ale bol to veľmi slušný človek a zaujímavá osobnosť. Ja som ho nedokázala zvládnuť, Robin (druhá manželka Rudolfa Vrba) to zvládla oveľa lepšie.

E. F. Mal s druhou manželkou deti?

Nie, len naše spoločné, ale na nešťastie naše deti umreli, bolo to strašné...

Ale vnúčatá máte...

Mám šesť vnúčat a teraz jedno z nich, dcéra Zuzky čaká dieťaťko. Zajtra príde sem. To je šťastná správa. Všetci moji vnuci žijú v Anglicku a všetci sú veľmi zaujímavé osoby. Jeden z mojich vnukov sa vo veku 15 rokov začal zaujímať o moju históriu a neskôr, to už mal 17 rokov, sme spoločne napísali recenzie filmu maďarského režiséra László Nemesa *Saulov syn*. Je to veľmi pôsobivý film, vyvoláva silné emócie.

J. F. Spomínate, že pán Vrba na niektoré veci reagoval ostro. Tu mám kópiu časti korešpondencie, ktorú sme si pred 16 rokmi vymieňali. Vtedy sa na Slovensku rozbiehala kampaň za blahoslavenie spišského biskupa Jána Vojtaššáka. Vy ste Ruda poznali?

J. F. Osobne nie, ale písali sme si. Veľmi kriticky sa vyjadril o Vojtaššákovi, poznal jeho prípad a z londýnskych Times bol informovaný aj o snahe rehabilitovať ho.

Rudo sa neraz rozčuľoval, keď počul o pokusoch rehabilitovať niekoho takého, ako bol Vojtaššák. Dobre vám napísal, mal pravdu.

J. F. Ako vnímate fakt, že v Európe sa v posledných rokoch stále častejšie objavuje istá „renesancia“ antisemitizmu? Hlavný prúd tejto nenávisti je zamierený proti Štátu Izrael. Môže byť Izrael zničený?

To závisí aj od samotného Izraela. Nie vždy koná šikovne, ale je v ťažkej situácii. Je však ohromné akou oázou vedecského, technologického aj iného pokroku je Izrael na Strednom východe. Nemyslím, že sa ho podarí zničiť. Jestvujú organizácie, ktoré sa o to pokúšajú, ale tie pracujú prevažne na tom, že sa ničia vzájomne. Som optimista, verím, že Izrael prežije. Vždy som bola optimista, aj počas holokaustu. Bez optimizmu a bez ohromnej vôle a chute žiť by sa mi to počas vojny nepodarilo.

J. F. Ako to bolo po vojne? Prijala spoločnosť ľudí ako Vrba a Wetzler, ľudí, ktorí opakovanne prežívali hraničné situácie?

V Prahe nás prijali veľmi pekne, veľa nám pomáhali a obaja sme dostali granty, aby sme mohli študovať. Štát nám to platil, podporoval nás. Po vojne sme sa cítili dobre aj preto, lebo sme verili, že tu vznikne nová a spravodlivá spoločnosť. Sklamanie z reality prichádzalo neskôr, postupne.

J. F. A čo Bratislava, Slovensko?

Do Prahy sme šli dobrovoľne, nikto nás zo Slovenska nevyháňal. Nechceli sme žiť na Slovensku, bolo to naše rozhodnutie. To privítanie zo strany „nášho“ arizátora, keď mi po príchode povedal: „Panebože, vy ešte žijete,“ to bolo strašné. A keď som videla všetky tie veci, ktoré moji rodičia nadobudli, trápili sa pre ne, nemohla som tu ostať. Odišli sme, ja som chcela odísť, lebo som to nedokázala zniešť. Vtedy v Trnave som našla ruského dôstojníka, ten ma odprevadil do nášho domu a oznámil arizátorovi, že dom mi musí vrátiť a dal mu na vysťahovanie termín.

E. F. Je to pozoruhodné, ako sa správanie spoločnosti vie zo dňa na deň

otočiť, zo včerajších susedov sa stanú arizátori.

Nuž áno, a ako sa vám žije v Bratislave?

E. F. Žijeme tam dlho, celý život. Mrzí nás, že slovenskej spoločnosti chýba jasné odmietnutie fašizmu, toho fašizmu, ktorý reprezentoval Slovenský štát. Otázka postoja k nemu je tak medzi elitami, ako aj medzi menej vzdelanými ľuďmi dosť rozpačitá, vágna.

To nie je len problém Slovenska, ale celého postsovietského bloku. V Maďarsku je to ešte horšie ako na Slovensku. A podobné aktivity sú aj v Litve, Poľsku, Rumunsku... A napokon, sú tu aj mladí Slováci, nová generácia, oni snád budú lepší. Napríklad tu v Žiline mladí dobrovoľníci obnovili synagógu, sú tu aj pozitíva. Na druhej strane máme problémy aj u nás v Anglicku. Máme brexit, máme Labour party, ktorá je antisemitská, konzervatívci si robia, čo chcú, a chýba nejaká opozícia proti nim. Tiež to nie je jednoduché.

J. F. Ako vznikla myšlienka pripomínať Wetzlera a Vrba pochodom dobrovoľných účastníkov po trase ich úteku z Osvienčimu do Žiliny?

Myšlienka pochádza od mojej dcéry Zuzany, ona vymyslela pochod, ale zámer neskôr s veľkým nasadením dotiahol a realizoval Fedor Gál. Teraz sa koná tretí ročník memoriálu, myslím, že sa ho zúčastňuje snád aj sto účastníkov. Pochodujú z Osvienčimu až po hranicu medzi Poľskom a Slovenskom, potom sa do Žiliny presunú vlakom, tam im program robí náboženská obec v Žiline. Na pochode sa kontempluje, diskutuje, svoju rolu hrá aj každodenná fyzická námaha. Je to dobre vymyslené. Viete, Angličania v posledných rokoch posielali na exkurzie do Osvienčimu mnoho mladých ľudí. Jestvujú aj výskumy, ktoré sledovali účinok týchto exkurzií a tieto výskumy naznačili, že mladých ľudí Osvienčim nezaujímá. Je to dané tým, že pozeranie expozícií je pasívnu záležitosťou, ale pochod nie. Preto si myslím, že pochod dá mladým ľuďom viac ako návšteva expozície.

E. F. Pani Gerta, rada by som bola, keby ste na záver prezradili, v čom je tajomstvo vašej vitality.

Myslím, že človek sa má snažiť pomôcť svojim blízkym, prispieť k ich životu, to vám dá náplň života a samozrejme vitalita je aj otázka energie, či ju máte alebo nemáte. Ale to posledné je už dané zhora.

CO NOVÉHO VE VÍDNI

O výstavě na paměť synagog v muzeu na Judenplatzu

Je to jako ve snu: Stoupáte nad město do svahu a pak ještě po několika schodech na dlážděnou plošinu a pak vstoupíte do monumentálního novorenesančního bílého chrámu s osmibokou kupolí a bání. Před vámi je řada lavic, na východní stěně aron ha-kodeš zakrytý nachovým parochetem. Vzadu, na bělostné galerii podpírané bílými čtverhrannými sloupy s ozdobnými hlavicemi zahlédnete i varhany. Celý rozsáhlý prostor synagogy je neuvěřitelně světlý, paprsky sem dopadají nejen dvěma řadami vysokých oken, ale také ze střešní kupole. Jste tu sami.

Za okamžik se ocitnete na galerii jiného, podobně monumentálního a v tomto případě orientálně vyhlížejícího templu se zlatou kupolí nad schránou úmluvy a pestrobarevnou, do zlata laděnou výmalbou. A potom se pro změnu nacházíte na dvorku uprostřed vysoké městské zástavby, v prosté přízemní budově, do níž se sestupuje po několika schodech. Vybavení této malé synagogy je střídme, lavice i bima jsou z hladkých hnědých prken, jen východní, modře vymalovaná stěna je vyzdobena zlatými obrazy. Nejraději byste se posadili a odpočinuli si, ale pokračujete dál; čeká na vás ještě řada dalších míst.

Právě jste ve virtuálním prostoru navštívili tři židovské svatostánky, které již ve skutečnosti spatřit nelze: novorenesanční synagoga v Liberci padla za oběť nacistické zvůli při křišťálové noci, stejně jako nenápadná vídeňská synagoga Stumpersschul, zatímco maurisky vyhlížející templ v Hlohovci byl zbořen roku 1960 při stavbě mostu přes Váh.

VÝSTAVA NA JUDENPLATZU

Vídeňské Židovské muzeum (ŽMV) přichystalo ve své budově na Juden-

platzu pozoruhodnou výstavu, díky které si návštěvníci mohou udělat představu, jak vypadaly synagogy, jež

Synagoga v Pazmanitengasse, zničená v r. 1938. © JMW

byly postavené v rakouském hlavním městě na sklonku 19. století a které s jedinou výjimkou zničili v noci z 9. na 10. listopadu 1938 nacisté. K nim

Virtuální rekonstrukce vídeňské synagogy Müllnertempel. © Bob Martens/Herbert Peter 2015.

jsou přidány i ty, které postavili vídeňští architekti v jiných částech bývalé rakousko-uherské monarchie. Profesor na Technické univerzitě ve Vídni, architekt a urbanista Bob Martens a jeho kolega architekt Herbert Peter, vyučující na vídeňské akademii

umění, spolu se znalcem historie vídeňských synagog Pierrem Genéem zde představují výsledky patnáctileté práce na projektu mapování a virtuální rekonstrukce většinou již neexistujících templů. Na výstavě se podílela ředitelka ŽMV Danielle Spera a hlavní kurátor muzea Werner Hanak-Lettner.

Úvodní část expozice informuje o vývoji stavební podoby synagog a návštěvníci se seznámí s hlavními představiteli synagogální architektury druhé poloviny 19. a počátku 20. století na území Rakouska-Uherska. Jedná se o období, kdy Židé díky emancipaci a získání rovných občanských práv poprvé směli budovat výrazné a rozměrné svatostánky. Na nástěnné mapě bývalé rakouské monarchie se po stisknutí příslušného tlačítka zobrazují místa, ve kterých tyto architekti svoje stavby realizovali. Ucelenou představu doplňují pod mapou instalované dřevěné čtverce s názvy měst a snímky jednotlivých budov.

Dozvíme se, kde všude stavěl zřejmě nejčinnější z těchto odborníků, architekt a přerovský rodák Jakob Gartner (1861–1921), jenž projektoval synagogy ve Vídni, ale také na Moravě (Přerov, Prostějov, Olomouc, Holešov), v Uhrách (Debrecín) a dnešním Rumunsku, dále bratislavský rodák, architekt Wilhelm Stiassny (1842–1910), tvůrce pražské Jubilejní synagogy a synagogy na Vinohradech, vídeňských templů Neustadt a Polnische Schul i synagog v Čáslavi, Malackách a Jablonci. Výraznou stopu po sobě zanechal i Ludwig Christian Förster (1797–1863), tvůrce monumentálního templu v Leopoldstadtu, dosud stojící Velké synagogy v Budapešti či novorománského templu v maďarském Miškolci. Max Fleischer (1841–1905), narozený v Prostějově, postavil synagogy ve Vídni, v Kremži, v Českých Budějovicích, v Brně a v Pelhřimově.

Vidíme, jak mnoho společného měly stavby jednotlivých architektů, kteří

nezřídka používali „jeden mustr“ na více místech, dokonce i u budov určených pro odlišná náboženství. Tak se například synagoga navržená Försterem v Miškolci výrazně podobá kostelu Gustava Adolfa ve Vídni-Gumpendorfu od téhož architekta – na průčelí budov jsou ovšem umístěny náležitě symboly, na kostele kříž a na synagoze desky s desaterem. Stejně tak jsou si v použití základních prvků příbuzné synagogy v Kroměříži, Olomouci a v Opavě, projektované J. Gartnerem. Téměř identickými kopiemi byly Nová holešovská synagoga a synagoga v Hlohovci, rovněž od Gartnera. Právě tyto podobnosti (kromě jiných zdrojů) pomohly architektům při virtuální rekonstrukci již neexistujících objektů.

Vystaveny tu jsou i autentické rituální předměty, které se podařilo zachránit, a také dobové pohlednice: „Pohlednice byly až do konce 30. let minulého století hlavním prostředkem, jak si lidé posílali pozdravy. A jednotlivé židovské obce na ně s pýchou dávaly průčelí svých synagog,“ říká profesor B. Martens. „Zatímco fotografií, pořízených soukromníky, se mnoho nedo-

Vizualizace synagogy Müllerertempel. © Martens/Peter.

chovalo, pohlednice se tiskly ve vyšších nákladech, a tak je snazší je dohledat. Pro nás jsou cenné hlavně ty, které ukazují interiér budovy, či ty, na nichž jsou dobře vidět detaily.“

HISTORIE

Další sál představuje historii vídeňských synagog. Časová osa na stěně zaznamenává historii komunity, jež je doložena od 13. století až po likvidaci středověké obce roku 1421 (základy gotické synagogy byly odkryty roku

Počítačová vizualizace synagogy Neue-Welt ve Vídni-Hietzingu. © Martens/Peter.

1995 právě pod dnešním muzeem a jsou přístupné), následné vytvoření dalšího společenství na sklonku 16. století a vznik ghetta v Unterer Ward (dnešní Leopoldstadt). To se roku 1669 skládalo ze 132 domů, tří synagog a několika modliteben. V následujícím roce 1670 však císař Leopold I. nařídil vyhnání Židů z Vídně. Kromě tzv. dvorních Židů, císařských finančníků a dodavatelů, kteří vytvořili neformální společenství se soukromými modlitebnami, se však v sídelním městě po uzavření habsbursko-osmanské mírové smlouvy roku 1718 směli v omezené míře usazovat sefardští Židé a měli zde i svou synagogu. Zásadnější průlom do židovské přítomnosti ve Vídni znamenal toleranční patent Josefa II. První větší (a jediná dosud stojící předválečná) synagoga byla však otevřena až roku 1826. Hlavního rozkvětu se vídeňská obec dočkala ve druhé polovině 19. století – a právě v tomto období vznikaly i synagogy, jejichž památce je výstava věnována a jež byly projektovány pro tisíce návštěvníků. Připomeňme, že na jaře 1938, kdy Německo anektovalo Rakousko, bylo ve Vídni 25 synagog

a desítky modliteben, celkem na sto židovských svatostánků.

V měřítku 1 : 25 jsou tu instalovány siluety hlavních vídeňských synagog a pro srovnání a představu o jejich velikosti v kontextu městské zástavby i model jedné z nejvýznamnějších dominant

Vídně, barokního kostela sv. Karla Boromejského, provedený ve stejném měřítku.

Návštěvníkům jsou k dispozici i předkládací plány synagog, které se zachovaly v městských archivech a od definitivních stavebních řešení se v podstatě neliší. Vystaveny jsou i originály předchůdců dnešních vizualizací – akvarely Maxe Fleischera, na nichž autor detailně zachytil interiéry svých staveb.

Další dokumenty už dokládají tragický osud vídeňských tem-

plů. Kromě snímků vyhořelých budov tu je požární kniha vídeňských hasičů, kteří si během 9. a 10. listopadu pečlivě zapisovali postup požárů, přičemž se starali jen o to, aby se oheň nepřenesl na okolní budovy. „Tady je jasně vidět, že nešlo o nějaký spontánní lidový výbuch, ale že to byla nacisty detailně připravená a organizovaná akce a lidé se jejich příkazů drželi,“ komentuje zápisy B. Martens. Na otázku,

Vizualizace modlitebny Stumperschul. © Martens/Peter.

proč nacisté nenechali zapálit i městskou synagogu v dnešní Seitenstettengasse, odpovídá architekt: „Panovaly obavy, že by se odtud oheň snadno přenesl na okolní zástavbu, k níž budova těsně přiléhá. Vtip

byl v tom, že v sousedství se nacházelo centrum židovské obce se všemi matrikami, takže kdyby shořely ty, nacisté by přišli o dokumentaci o členech obce. Tak synagogu radši nechali stát.“

K vidění jsou také „demoliční plány“ z jara 1939, vykreslené paradoxně stejně přesně jako plány stavební. Podle těchto plánů se trosky spálených budov odklízely, aby se všechny stopy po někdejších synagogách systematicky a důkladně zahladily.

VIZUALIZACE

K nejzajímavějším exponátům patří počítačové vizualizace zbořených synagog a jejich umístění v městském prostoru. Poskytují představu nejen o tom, jak tyto budovy vypadaly, ale i o tom, jak korespondovaly se svým okolím. Vídeňské synagogy nestály ve volném prostoru (s výjimkou synagogy Neue Welt v Heitzingu), a tak zaleželo na architektovi, jak si s omezeným místem poradil. Například do Tureckého templu na Zirkusgasse se chodilo skrze proluku mezi domy, jež tvořila dvůr a budova samotná nebyla z ulice příliš vidět, i když byla mohutná. Jindy architekt nezastavěl celý prostor parcely, takže z odstupů vynikla

Profesor Bob Martens. Foto Monika Ježková.

nejen fasáda, ale i boční strana (Dollnertempel). V případě Polského šulu (v Leopoldgasse) vchodové průčelí poněkud ustupuje, a tím vzniká před synagogou prostor, který úzkou uličku rozšiřuje. Pokud stál templ na nároží (jako

Humboldtova synagoga) mohly se dvě hlavní stěny využít pro pohledovou fasádu. Několik synagog se nacházelo na zadních dvorcích za obytnými domy. Největší vídeňskou synagogou byl Leopoldstadt Tempel, do kterého se vešlo 2240 sedících a 1500 stojících lidí;

Dějiště výstavy, Židovské muzeum ve Vídni. Foto archiv.

k menším patřily Schiffschul, Simmeringer Tempel či Spitalssynagoge.

Vizualizace zpřítomňuje někdejší temply z různých pohledů: vidíme průčelí, budovu shora (kdy je patrně umístění do městské zástavby) a nahlédneme i do interiéru.

V poslední expoziční místnosti jsou instalované tři počítače, které promítají na stěny virtuálně vytvořené a graficky dokonalé modely, v nichž se návštěvník pohybuje jako v počítačové hře (podobně jako může v pražské Maiselově synagoze na obrazovce kráčet Langweilovým modelem židovské čtvrti). Díky archivním materiálům, dobovým kresbám, pohlednicím i na základě srovnání s dosud existujícími temply jde rekonstrukce exteriérů i interiéru do nejmenších detailů, včetně ozdobných sloupových hlavic, balustrád a lustrů, vzorů na stěnách a synagogálních lavic, parochetů či dlaždic. Právě zde můžeme navštívit nejen vídeňské svatostánky, ale i synagogy v bývalých Sudetech či templ v Olomouci.

Pod vedením již zmíněných odborníků tyto aplikace jako své disertační práce vytvořili studenti Technické univerzity ve Vídni. Ve spolupráci s nimi plánuje Bob Martens podobným způsobem zpracovat i další synagogy, které se nacházely či nacházejí na území Ra-

kouska, Čech, Moravy, Slezska a ideálně i ostatních částí Rakouska-Uherska.

Díky těmto vizualizacím si člověk uvědomí, jaké štěstí je, že se na našem území zachovalo tolik synagog různých stylů a že se řadu z nich podařilo po roce 1990 opravit, neboť sebedokonalejší virtuální realita samozřejmě nenahradí skutečnost. „Naši studenti k vám strašně rádi jezdí, co se týče synagog, pokládají Čechy a Moravu za ráj na zemi,“ potvrzuje to profesor Martens.

K expozici byl vydán katalog s texty o historii vídeňské obce a architektonickém vývoji tamních synagog a jejich roli v urbanismu Vídně. Publikace je doplněna řadou plánů, nákresem a fotografií, včetně snímků počítačových vizualizací zbořených templů a virtuálních fotomontáží. Na nich jsou vizualizace synagog umístěny na snímky dnešní podoby ulic, v nichž stávaly, a kdyby se dějiny odehrávaly jinak, mohly stát doposud.

Jak by Pazmanitentempel vypadal dnes... Příklad virtuální fotomontáže. © Martens/Peter.

Výstava je přístupná do 17. listopadu a je otevřena denně kromě sobot a židovských svátků.

ALICE MARXOVÁ
(Článek vznikl s pomocí Zahraniční kanceláře města Vídně Eurocomm, Praha.)

PŘÍPAD POHŘEŠOVANÉHO

Nad jednou netradiční izraelskou detektivkou

Na sklonku léta vydalo pražské nakladatelství Argo pozoruhodný titul ze současné izraelské prózy: román s primárně detektivní zápletkou, který však kromě napětí nabízí mnohem víc. Jeho autora, zběhnuvšího literárního teoretika bez doktorátu, který však navzdory nedokončenému vzdělání přednáší na Telavivské univerzitě, přitom českým čtenářům představuje poprvé.

Dror Mišani. Foto archiv.

HRDINOVÉ A NÁRODNÍ MÝTY

Dror Mišani (1975) vyrůstal v době, kdy se izraelská literatura stále ještě intenzivně věnovala projektu budování národa a národním mýtům, a pokud nějaký autor holdoval thrillerům, tak za hrdiny si volil ty, kteří bojují proti vnějšímu nepříteli, tj. vojáky a agenty Mosadu. V hebrejštině tudíž moc detektivek nebylo, a dospívající spisovatel četl hlavně Agathu Christie. Americká drsná škola se v Izraeli tehdy moc nechytla – dle jeho názoru proto, že čtenáři se o protagonistu chodícího v koženém saku po barech zjevně nezajímali a nezajímají. Mišani svou profesionální dráhu začal jako redaktor a překladatel z francouzštiny. Když však pobýval s manželkou na Univerzitě v Cambridge, kde měl pracovat na své literárněvědné dizertaci, napsal raději román, a navíc román vsutku nezvyklý – spadá totiž jak do žánru detektivky, tak do vážné literatury. A v Izraeli i ve světě vyvolal takové nadšení, že posléze napsal ještě dvě pokračování.

Děj autorovy prvotiny, výmluvně nazvané *Případ pohřešovaného*, přitom nijak komplikovaný není: točí se kolem policejního pátrání po ztraceném šestnáctiletém chlapci na předměstí dnešního Tel Avivu. Výjimečnou psychologickou hloubku mu však dodává postava detektiva, který je až jakýmsi antihrdinou: jednak se jmenuje Avraham Avraham a zdá se, že onou

nešťastnou kombinací docela trpí, a jednak – a to je ještě důležitější, primárně nikdy nehledá vinu. Chce totiž věřit, že lidé jsou nevinní, a navíc sám o sobě hodně pochybuje: nevěří si a propadá depresím. Na druhé straně je ale pro svou práci přímo zrozený, má ji rád a kromě ní ani nic nemá: ve volném čase čte detektivky

a sleduje detektivní filmy, přičemž je poháněn touhou pochopit všechno to, čemu na světě nerozumí. Najít pohřešovaného chlapce je pro něj tedy osobní – ve smyslu citová – záležitost: i proto, že ví, že každý zločin spočívá také v emocích a v bolesti všech zainteresovaných, tj. oběti, viníka i rodinných příslušníků.

Na tomto místě neuškodí připomenout, že spíše samotářský Avri – jak mu láskyplně přezdívali rodiče – působí v Cholonu, šedém telavivském předměstí obývaném převážně nižší střední třídou, a dokáže se zcela ztotožnit s cholonskou komunitou – společenstvím tvořeným nikoli nákupními středisky a parky, ale lidmi, kteří tam žijí. Což jsou průměrní Izraelci, kteří vedou obyčejné životy, do nichž občas zasáhne tragédie. A obdobně empatická je i detektivova zahraniční láska

Marianka, mladá žena pocházející ze Slovinska a nyní pracující v belgickém Bruselu: navštíví sice i „kamenný a věčný“ Jeruzalém, nicméně mnohem víc ji přitahuje všední realita Cholonu – a právě ona přinese na posledních stránkách knihy zcela nový pohled na vyšetřovaný případ. Jaký, to už ale laskavým čtenářům neprozradíme.

POD VLIVEM KAFKY

Raději natukněme ještě jeden žánrově zcela atypický rozměr *Případu*, a sice to, jakou roli v něm hraje klasická literatura. Promítá se hlavně do postavy Zeeva, souseda pohřešovaného, mladého otce, středoškolského učitele literatury a studenta kurzu tvůrčího psaní, který se pod vlivem jednoho dopisu Franze Kafky pustí do vlastní tvorby. I on napíše dopis, ovšem adresuje ho rodičům zmizelého syna a jeho jménem ho také podepíše. A jelikož jim ho též doručí, sám se do případu zaplete a stane se podezřelým. Avrimu i čtenářům je přitom brzy jasné, že je to podivín a že asi víc, než říká. Otázkou ale zůstává, jestli je jeho výstřednost patologická – a tak ho Avraham Avraham začne vyšetřovat způsobem ne nepodobným tomu, jakým byl dle jednoho recenzenta vyšetřován Raskolnikov v Dostojevského *Zločinu a trestu*.

Celý román, v němž mimochodem nepadne jediný výstřel, se rozvíjí pomalejším tempem, a rozhodně se nesusoustrěďuje jen na zločin. Týká se též důvěrně známého malého světa běžnosti, lidského zoufalství a konečků též jazyka. A pro znalce detektivek i pravidel žánru a toho, že ne vždy se musí

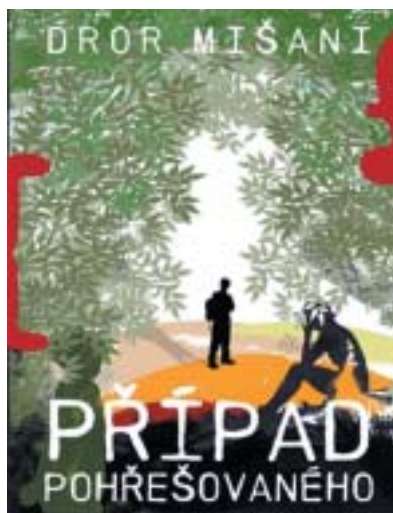
všechny jeho zásady dodržet. Mišaniho prvotinu lze tedy doporučit širokému spektru čtenářů – od těch, co hledají napětí, až po literárně erudované intelektuály –, všichni si přijdou na své.

Celkový dojem pak ještě umocní vynikající překlad Jindřicha Vacka. Je přiměřeně prostý i přiměřeně barvitý

a hladce plyne. Občas pomaleji, občas rychleji – zcela v intencích originálu.

HANA ULMANOVÁ

(*Dror Mišani*: Případ pohřešovaného. Z hebrejštiny přeložil Jindřich Vacek. Vydalo nakladatelství Argo, Praha 2016, 268 stran, pevná vazba. Doporučená cena 320 Kč.)

Jicchok Lejbuš Perc MLADÍK A MORE

V holandskej krajine v polorozpadnutej chatrči na brehu mora žil človek, ktorého duša tiež bola nemá – židovský rybár menom Satje. Je možné, že sa vlastne volal po svojom starom otcovi „Sa’adja“, ako veľký babylonský stredoveký učenciac Sa’adja Ga’on, ale o tom nič nevedel, akože toho vôbec o židovstve veľa nevedel. Jeho otec, starý otec i celé pokolenia predkov boli rybári, sám trávil týždne, mesiace i roky na mori, jeho rodina žila ako jediná židovská medzi Nežidmi – tak odkiaľ sa mal niečo dozvedieť? Satje loví ryby, jeho žena šije siete a vedie domácnosť, a ich malé deti sa hrajú v piesku a hľadajú jantár... A keď sa Satje vybral na more a rozpútala sa búrka a on sa ocitol v nebezpečnosti života, ani sa nevedel pomodliť – a nedokázala to ani jeho rodina doma – úpenlivú modlitbu Šmá Jisroel... Satje vtedy dvíhal nemý pohľad k nebu; jeho žena schytila hlavu do dlaní alebo vrhla možno zlostný pohľad na hrozivú, temnú oblohu, a deti sa hodili do piesku a volali spolu s ostatnými deťmi: „Santa Maria, šanta Maria!“

A odkiaľ mali vedieť viac? Najbližšia židovská obec bola príliš vzdialená, než aby tam mohli chodiť pešo, cestovať po vozom si chudobná rodina, ktorej ledva dostačovalo na výživu, nemohla dovoliť – a okrem toho ho nepúšťalo more. Satjeho otec, starý otec i pradedo prišli na mori o život, ale taká je už sila mora! Je ono človeka najväčším nepriateľom a na dôvažok ešte prečasto nepriateľom zákerným, a napriek tomu ho človek miluje a je k nemu pripútaný tajuplnou mocou. A nemožno sa od neho odtrhnúť – chce sa na ňom žiť i v ňom umierať...

* * *

Iba jedna židovská obyčaj sa v tejto rodine udržala – Deň zmierenia, Jonkiper! Ráno v deň pred Jonkiper vybrali najväčšiu z ulovených rýb a celá rodina sa aj s rybou vydala na cestu do mesta, a tam odovzdali rybu do rúk rituálnemu mäsiarovi židovskej obce šojchetovi, u ktorého zvyčajne strávili noc a deň pôstu a po pôste zjedli slávnostnú večeru.

Počas celého pôstu sedávala celá rodina v holandskej svätyni, načúvala spevu chóru a hre na organ aj predspevákovým modlitbám, prednášaným na holandský

spôsob... Nerozumeli zo všetkého ani slovko. Hľadeli iba dopredu na predspevákovu zlatú čiapočku jarmulke. Keď sa zlatá jarmulka zodvihla nahor, tak povstali; keď sa zlatá jarmulka sklonila, opäť si sadli. Občas zvykol Satje z únavy zadriemať, a vtedy ho sused laktom prebudil a on vstával...

A to už bol aj celý Jonkiper. O tom, že je to deň súdu, v ktorý sa trasie ešte i ryba vo vode, ani o tom, čo sa v tento deň deje na nebesiach, nevedel Satje nič. Jeho zvykom bolo vypočuť si na Jonkiper chór a organ na lačný žalúdok. Vedel, že po záverečnej modlitbe Ne’íle (nevedel ani, že sa to volá Ne’íle) sa chodí k mäsiarovi šojchetovi na večeru... Ešte aj, vedel, že cez celý Jonkiper je zakázaná každá práca, akákoľvek námaha. Oveľa viac vari nevedel ani sám šojchet; nuž čo vám budem rozprávať – proste Holandsko!

A čoskoro po čiernej káve Satje a s ním celá jeho rodina vždy vstala, rozlúčila sa so šojchetom i s jeho spolubývajúcimi, zavinšovala, ako je po uplynutí sviatku Jonkiper zvykom, šťastné uzavretie nebeského rozsudku – gmor chotíme tojve, a vydala sa na celonočnú cestu k moru. Tak hovorievali, „k moru“, a nie „domov“.

A nebolo možné ich pozdržať.

„Nuž,“ presviedčajú ho šojchet a jeho žena, „veď ste si ešte ani nepozreli mesto!“ Satje vykriví tvár: „Pch, mesto!“

Satje nie je príliš zhovorčivý; more naučí mlčať. Ale mesto nemá rád. Tesno, žiadny vzduch a žiadna obloha. Iba akýsi prúžok medzi strechami... Naproti tomu na mori... Širava... Všetko otvorené...

„Veď je to váš nepriateľ... Vaša smrť!“ tak ho presviedčajú.

„Ale aká dobrá smrť?!“

Žiada sa mu taký koniec, aký bol dopriaty jeho otcovi i starému otcovi – skončiť v objatí mora pri plnom zdraví, a nie chorieť a dodýchať dlhý čas v posteli... Musieť počúvať náreky... A byť potom pochovaný v tvrdej hline... Brrr!

Až krehne, keď si na taký pohreb spomenie...

A tak idú k moru domov, k moru...

A ako tak idú pešo nocou a začne sa brieždiť, a už vidieť zlatistý odlesk pies-

čitého pobrežia, a potom sa zaleskne morská hladina, zaradujú sa a tleskajú rukami...

Ani ženich s nevestou sa tak neradujú...

A tak to býva rok čo rok...

Občas s malými odchýlkami u rybára, zriedkavejšie už u šojcheta; nuž čo – keď obyčaj tak obyčaj!

A túto obyčaj tvorí pôst, chór a organ, nepracovanie a nenamáhanie sa, vrcholice veľkou rybou na večeru u šojcheta po Ne’íle, vinšovaním a rozlúčkou.

To všetko dokopy je jediné vlákno, ktoré spája Satjeho s národom izraelským...

* * *

I nadišiel deň, raz za rána, východ sa sotva začal sfarbovať do červena, more sa pomaly prebúdza, ešte sotva dýchalo, ešte sotva počul jeho tiché mrmlanie, lenivo a stáby zasnene sa rozfahuje a opäť sťahuje... Znenazdajky sa zatrepoce v belasom povetří pár bielych krídel, zaškrehoce akýsi vták... A opäť ticho... Tiché záblesky letia nad morom, zlatisté škvrny sa kĺžu po žltom piesku, domčeky rybarov na pobreží sú pozatvárané, iba jedny dve re zaškripu – to vychádza Satje...

Zajtra bude Jonkiper. Jeho tvár vyžaruje zbožnosť a vážnosť, jeho oči svietia pokojom; ide vyplniť prikázanie, ide loviť sviatočnú rybu! Ide k svojej bárke a berie do ruky reťaz, ktorou je pripútaná k mólu. Reťaz zazvoní a sprava i zľava sa ozvú hlasy:

„Goedemorgen, goedemorgen!“

To mu prajú dobré ráno susedia, ktorí povystrkovali hlavy z malých okienok.

More sa pokojne a ticho rozprestiera do diaľky i do šírky, lemované sviežou rannou rozosmiatou radostnou oblohou... Sotva ono, more, dýcha, sotva sa pri brehu čerí do vrások, a pomedzi vráskami – tak ako u dobrotivej starej matere – poskakujú jasné, blyštivé sa úsmevy... A čosi ono, more, pomrmláva – to rozpráva rozprávku rozoklaným, dlhými vodnými rastlinami ako vlasmi porasteným skaliskám a ihravo, usmievalo ich hladí po vlasoch – ale rybár pozná svoje more a vie, že mu neradno dôverovať.

„Goedemorgen!“

More sa hojdá, ale neskôr sa ešte celkom inakšie rozhojdá, a lesnúca sa hladina sa roztriešti a z hry sa stane smrteľne vážna skutočnosť, tiché mrmlanie sa premení v hukot a rev, a z vrások povstanú vlny, ktoré pohltia bárky a lode ako Levjátán hltá malé ryby...

„Goedemorgen!“

A bosý starec s trasľavou šedivou nepokrytou hlavou, s tvárou zvráskavenou ako more, ibaže bez falošného sladkého úsmevu mora, vychádza zo svojej chyže, pristúpi k Satjemu a položí mu ruku na rameno:

„Pozri!“ a ukáže na malú čiernu bodku na obzore, ktorú rozozná iba rybárovo oko.

„Z tej vyrastie mrak.“

„To už budem dávno doma,“ odpovedá Satje. „Chcem uloviť iba jednu rybu.“

A tvár jeho starého suseda zväznie: „Máš ženu a deti, Satje!“

„A Boha na nebesiach!“ odpovedá Satje s hlbokou vierou: Ide predsa vyplniť svoje príkazanie... A postrčí bárku a naskočí do nej...

A ľahká ako pierko nesie sa Satjeho bárka po morskej hladine a more ju pohodáva so sladkým, očarujúcim bručaním, a lemujie a ovíja ju najkrajšími možnými perlami – a starý rybár stojí na brehu a mrmle: „Santa Maria, santa Maria!“

Satjeho bárka sa ľahko nesie po morskej hladine

a Satje zručne vyhadzuje sieť, a sieťje čoraz ťažšia a ťažšia, a on potrebuje celú svoju silu, a predsa ju ledva vládne vytiahnuť a nachádza v nej vodné rastliny, morské hviezdice – ale žiadnu rybu...

Starý rybár na brehu už stratil bárku z očí. Satje vyťahuje sieť už po tretí i po štvrtý raz: nieje mu ľahko ťahať, do jej ôk sa pozaplietali všelijaké vodné rastliny –, avšak ani jediná rybka...

A more sa pohodáva a hojdá čoraz mocnejšie, a na oblohu sa už vyhuplo slnko, ale jeho lesk je akýsi vlhký – je to slnko uplakané; a čierna bodka skraja oblohy sa medzitým pretiahla smerom k slnku ako akýsi hnedý had, a stáva sa čoraz temnejšou a temnejšou, a postupuje k slnku...

Už sa takmer rozodnilo a Satje sa len plaví a plaví a ďalej skúša svoje šťastie.

„Boh,“ tak rozhutuje, „nechce, aby som tento rok vyplnil príkazanie, treba sa vrátiť!“

Na srdce mu padne smútok: Musel sa zrejme prehrešiť proti Bohu, keď mu tento rok nechce povoliť obeť. A zoberie veslo pevne do rúk a už už chce bárku obrátiť nazad, keď mu tu voda striekne priamo do tváre, on sa obzrie a uvidí, ako sa akási veľká zlatá ryba hádže a pohráva na hladine mora a chvostom rozstrekuje vodu.

Hoj! Tú rybu musí dostať, tú mu zoslal sám Pán Boh, keď uvidel jeho sklúčenosť, jeho túžbu po tom, aby vyplnil

nová vlna a opäť sa rozpúta morská búrka! More už nespieva čarovnú pieseň – teraz sa hnevá: „Čože je to za bezočivosť, chciete sa teraz po ňom plaviť, šliapať mu po vlnách!“ A sťaby sa slnko bolo preľaklo mora, skryje sa za chmáry. A vietor akoby bol býval iba na to čakal – vyslobodili ho a teraz sa ženie s nespútanou zlosťou a plieska a bičuje a ešte mocnejšie rozdúva more, a more pení a hučí, akoby v jeho útrobach hralo tisíc basistov a vo vlnách bubeníci... „Do-mov, do-mov,“ tak tlčie Satjeho srdce a on uloží sieť do bárky, mocnejšie sa chopí vesla a pracuje zo všetkých síl.

Žily na jeho ramenách sú na prasknutie. S bárkou to hádže hore dolu po vlnách ako s orechovou škrupinkou, obloha je temná, rozbúrené more hnevom hnedé – a on iba vesluje a vesluje – domov, domov...

Zrazu zazrie, že čosi k nemu z boku pláva – to pláva ľudské telo, akýsi utopenec – je to akási žena, pred telom vidieť vlasy, čierne vlasy – jeho žena má také vlasy...

Pod vlasmi sa objaví biela ruka – jeho

žena má také ruky... A akýsi hlas volá: „Pomoc!“ Hlas jeho ženy... Hlas matky jeho detí... Iste ho nasledovala v druhej bárke. Topí sa, volá ho na pomoc...

A on obracia bárku doprava a chce sa priblížiť k telu – ale more mu nedá! Do cesty sa mu vzopnú mohutné vlny, víchor vyje a buráca, ale ešte i vo víchre počuje jej hlas: „Pomoc! Pomoc! Satje, pomôž!“

Napne posledné sily, aby sa k nej doplavil, a teraz už nie je ďaleko od bielej škvrnky; vlasy už nevidieť, iba pomaly sa potápajúce šaty... Tak blízko, že by sa dalo veslom dočiahnuť... Ale tu sa medzi ním a jeho ženou dvíha val a zrážajú na jednu stranu, bárku na druhú...

„Prízrak!“ tak si pomyslí a spomenie si, že tak isto bolo aj so zlatou rybou; a nevdojak pohliadne na pobrežie a uvidí, že sa v rybárskych domčekoch už svieti z okien!

Ilustrace Jiří Stach.

prikázanie – a opäť obracia bárku a ženie sa za rybou...

A more je už rozhojdané, vlny sa dvíhajú čoraz vyššie a vyššie... Polovicu slnka zastrela chmára, pestré belavé lúče sa predierajú šikmo spod mrakov, a ryba pláva po hrebeňoch vín, a Satjeho bárka za ňou, stále za ňou... A odrazu ryba zmizla, medzi ňou a Satjeho bárkou sa vzopál vetrom nafúknutý a navfšený vodný val...

„Je to iba prízrak!“ pomyslí si Satje a chce opäť bárku obrátiť a vrátiť sa späť. V tom istom okamihu vlna klesne, akoby ju býval ktosi potopil; ryba dopláva takmer až k samotnej bárke a díva sa naňho veľkými očami, sťaby prosila: „Zober si ma, veď si ma zober... Vyplň cezo mňa príkazanie, preukáž mi tú česť byť toho prostredníkom...“

Satje zasa obracia bárku – a ryby opäť niet! Medzi ňou a bárkou sa vzopne

„Začal sa Jonkiper!“ spomenie si a vypustí odrazu veslo z ruky.

„Rob si so mnou, čo chceš,“ kričí nahor do neba, „ja na Jonkiper veslovať nebudem!“

A víchor zúri, vlny vrhajú bárku do horúcich pekiel; a Satje, tak ako pustil veslo z ruky, sedí pokojne a hľadá doširoka otvorenými očami raz hore na zastreté nebo, raz dolu na spenené more.

„Rob so mnou, Bože, čo chceš! Nech sa deje tvoja vôľa...“

Zrazu si spomenie na jeden z nápevov chóru zo synagógy, sprevádzaného organom, a začne nápev pospevovať. Niet iného jazyka, ktorým by sa táto nemá duša mohla dorozumieť s Hospodinom, nuž teda spieva. Obloha je čoraz temnejšia a temnejšia, vlny sa vzpínajú vyššie a vyššie a ešte ostrejšie duje vietor... S bárkou to hádže hore i dolu, jedna vlna ju vrhá do náručia druhej... Jedna ju nadhodí, zmocní sa vesla a to mizne v mori, druhá ju zozadu prenasleduje s rozdravenou papuľou... Víchor všetko trhá ani tisíc vlkov a do tohto božieho dopustenia spieva Satje nápev z piesne pred konca bohoslužieb na Jonkiper – Mí jonüoch vemí jonüo, „Kto spočinie a kto bude žiť ďalej“, ktorú pozná – spieva ju chór v synagóge sprevádzaný organom...

Vlna narazí do bárky. Satje chce umrieť spievajúc, ibaže bárka sa prevráti hore dnom. Satjemu však nie je súdené umierať...

Dve biele postavy, sťaby utkané z hmly, idú bosky a držiac sa za ruky, s vlnajúcimi vlasmi a žiariacimi očami po morskej hladine, a ako sa Satjeho bárka i s ním prevrhne do mora, pristúpia k nemu, zodvihnú ho, postavia medzi seba, chytia ho pod pazuchy a tak s ním vykračujú cez vlny ako cez údolia a vršky, a takto podopierajúc ho vedú víchrom a búrkou. On na nich uprie zrak a chce niečo povedať, čosi sa opýtať, ale oni mu vravia:

„Spievaj radšej, Satje, len si ty spievaj! Tvoj spev premôže hnev mora...“

* * *

Idú s ním a Satje počuje, ako ich jeho bárka nasleduje... Obráti sa, a hľa – tu je bárka aj so sieťou a v sieti sa zmieta zlatá ryba...

A keď ho priviedli až na breh a pustili domov, našiel tam u seba šojcheta a jeho ženu...

V meste došlo k požiaru, a tak sa prišli k nemu prichýliť...

Nuž čo, zarezali rybu – a obyčaj ostala obyčajou...

KNIHA A JEJÍ PŘEKLADATEL

V československém knižním prostoru se objevil po delší době nový překlad z klasické jidiš literatury, výbor z povídek Jicchoka Lejbuše Perece, jež jeho překladatel Peter Ambros nazval podle úvodního příběhu *Šábesový poklad*. J. L. Perc (1852 Zamość–1915 Varšava) se ve své době těšil nesmírné oblibě, o kterou se děлил už jen s Mendelem Mojcherem Sforimem a Šolomem Alejchemem. Tito tři spisovatelé jsou běžně označováni jako souhvězdí na obloze literatury psané v jidiš, a i když se svět od doby, kdy jejich čtenáři v carské říši a okolí tvořili největší část židovského obyvatelstva na světě, hodně změnil, stále jsou čtení a milováni. A díky překladům do spousty jazyků nejen mezi Židy – mnohá jejich díla patří do základního fondu literatury vůbec.

Když se výše mluví o „československém knižním prostoru“, pak je řeč o něčem, co ve 20. století skutečně existovalo. Pro každého trochu inteligentnějšího obyvatele Československa nebyl žádný problém číst česky i slovensky nebo v obou jazycích sledovat divadelní či filmovou produkci. Peter Ambros je toho dobrým příkladem, v obou jazycích dokáže hovořit a psát. Příklad lehce komplikuje pouze skutečnost, že stejně dobře jako oba zemské jazyky ovládá i němčinu, angličtinu, jidiš, hebrejštinu a jistě i mnohé jiné, o kterých nevím. Prostě je polyglot.

Narodil se v Tnavě v roce 1948, emigroval do Izraele, potom žil v Kanadě, řadu let v Německu, po roce 1990 několik let v Praze, pak zase v Německu a nakonec se celá to složitá pouť vrací na začátek, na Slovensko, do Bratislavy. Během tohoto putování, vedle nejrůznějších činností (byl mimo jiné tiskovým mluvčím dlouholetého předsedy Ústřední rady Židů v Německu Heinze Galinského), je jedna věc, která je stálá. Tou je Ambrosův setrvalý zájem o literaturu, v podstatné míře o židovskou literaturu, kterou čte, rozumí jí a zprostředkovává ji formou překladů těm, kteří ji v originálních verzích číst nemohou. Sestavil a přeložil do němčiny například soubor textů *Literatur aus dem jüdischen Osteuropa heute* (Současná židovská literatura z východní Ev-

ropy, Babel-Verlag, Berlin 1992) nebo *Golems leiser Atem* (Golemův lehký dech. Současní židovští autoři z Čech, Moravy a Slovenska, Gollenstein, Blieskastel 2001). Do němčiny přeložil také Lustigův román *Tma nemá stín* (*Finster nis wirft keine Schatten*, Mnichov 1994 a 1997), román Vlasty Třešňáka *Minimax* (Vitalis-Verlag, Praha 1997) a spolu s W. Spitzbardtem hru Arnošta Goldflama *Zkouška*. Z jidiš do češtiny pak *Cesty Binjumina Třetího* od Mendeleho Mojshera Sforima (Argo 2001) a z hebrejštiny do slovenštiny *Sefer zikaron*, deníkové zápisky slavného bratislavského rabína Chatama Sofera z počátku 19. století.

Klasikové jidiš literatury Šolom Alejchem a Jicchok Lejbuš Perc.

Je také autorem německy psané knihy *Život hraný z listu* (v originále *Leben vom Blatt gespielt*), životopisu Elišky Kleinové, klavíristky, učitelky hudby a sestry skladatele Gideona Kleina, která vyšla i česky (GplusG 2008).

Šábesový poklad, zatím poslední překladatelská práce Petra Ambrose, je krásná knížka, melancholický i zvláštním humorem a prostoupený sled příběhů a vyprávění, které mají někdy reálnou, ale častěji fantazijní podobou. Při vši odlišnosti si někdy nelze nevzpomenout na rabiho Nachmana a jeho záhadné pohádkové příběhy.

I když není slovenština mým mateřským jazykem, troufám si říci, že Ambrosův překlad dokáže zprostředkovat Percův styl i jazyk v míře, která není právě obvyklá. Možná je to mimo jiné tím, že ani Peter Ambros není osoba a osobnost právě obvyklá. (jd)

(*Jicchok Lejbuš Perc: Šábesový poklad a jiné povídky. Z jidiš originálu Folkstimliche gešichtn přeložil a vysvětlivkami, glosářem a doslovem opatřil Peter Ambros. 280 stran, pevná vazba. Vydalo Vydavatelstvo Európa, s. r. o., Bratislava 2016, cena 320 Kč.*)

PETR CHUDOŽILOV **RYBÍ KOST**

V druhé polovině května památného roku 1945 chytili sedláci nedaleko vyhlazovacího tábora Osvětim zdivočelé děvčátko bez identity. Dítě bylo neobyčejně maličké, snad proto se mu nějak zázračně poštěstilo podlézt pod dráty nabitě elektrickým proudem na druhou stranu, kde nebyla smrt. Neznalo svoji matku ani otce, k podivu sedláků ani nepředpokládalo, že by vůbec nějaké rodiče mělo mít. Děvče se velmi jednoduše vyjadřovalo několika slovy v němčině a jidiš, pamatovalo se jedině, že se jmenuje Sidonia Husserl, v kapse mělo syrovou bramboru, kterou jí sedláci velkomyslně ponechali, přestože všem muselo být jasné, že je ukradená, a to bylo všechno, víc se nezjistilo.

Sidonia Husserl neodporovala, když jí jako budoucí domov byl přiřknut Londýn, tehdy možná ani netušila, že člověk smí nesouhlasit s jinými lidmi. Věděla vůbec, že také ona je teď člověk jako ostatní? V Londýně ji postavili na nohy, dali jí střechu nad hlavou, na základě lékařského vyšetření určili aspoň přibližně datum narození, naučili ji anglicky a postupně jí poskytli dobré vzdělání. Jídla teď mohla mít, kolik se jí zachtělo, ale nejraději měla brambory.

Všichni lidé, i ti, co se řádně narodili do peřinek obklopeni láskou rodičů, měli sourozence, panenku a medvídka, a věděli, kdy umřel jejich dědeček, si v určité fázi života pokládají fatální otázku: kdo jsem, kam směřuji, proč jsem na světě, odkud přicházím, co chci. Sidonia Husserl chtěla svoji identitu.

Jméno Husserl je sice díky prostějovskému rodáku, velikému filozofu, slavné jako katedrála, ale poměrně málo rozšířené. Sidonia Husserl v dospělosti počala vésti život, jež ze všeho nejvíce podobal se vyzývání zázraku, aby se konečně odehrál. Podnikala

dlouhé cesty i do těch nezapadlejších koutů Evropy, pročítala v matrikách záznamy o narozeních, úmrtích a sňatcích, prodírala se zaprášenými archivy, četla na hřbitovech jména zemřelých, vyhledávala staré lidi, jež už dávno nikdo nenavštěvuje, prosila o pomoc ty, kdo ještě žili. Svoje zrnko písku v kosmické poušti našla po dvaceti letech hledání v horském městečku Vimperk v hlubinách Českého lesa.

Na náměstí se za ní klopýtavě rozběhl stařec o holi. Už zdaleka jí připadal jako Boží posel.

„Promiňte, paní,“ řekl stařec udýchaně, „nejmenujete se náhodou Husserl?“

„Jmenuji,“ vypravila ze sebe Sidonia Husserl a hrdlo se jí sevřelo, „jmenuji se Sidonia Husserl.“

„Znal jsem totiž velmi dobře vaše rodiče,“ pokračoval ten člověk, „jste neuvěřitelně podobná vaší mamince.“

Zavedl ji do polotmy maličkého hokynářského krámků. Staří muži a ženy posedávali zde na pytlích s moukou a rýží a vyprávěli si o starých časech.

Ilustrace Jiří Stach.

„Lidi,“ řekl ten stařec o holi a také jemu se teď sevřelo hrdlo, „tohle je Zdenička Husserlová.“

Sidonii Husserl zvláštním řízením osudu přátelsky posadili na pytel brambor.

„Váš dědeček byl velikej fešák,“ řekla jedna paní.

„Měli jste kočku, která se jmenovala Mici,“ řekl ten muž o holi, „viděl jsem ji každé den, vždyť jsem bydlel hned vedle!“

„Vaše maminka nosila strašně pěknou kabát,“ přidala se jiná bývalá sousedka, „měl vzorek rybí kost.“

Společně pluli věčností nazpátek až do rána. Když se rozcházel, lidi už chodili do práce, pekař přivezl chleba, hlučně přejel pošták na motocyklu, rozpoutala se bouře nádherných banalit obyčejného, normálního života.

(Z připravované knihy povídek *Cizinec na pobřeží*.)

Petr Chudožilov (*2. 2. 1943) pochází z rodiny ruského emigranta. Po maturitě (1960) na jedenáctileté střední škole, byl zaměstnán jako agenturní zpravodaj ČTK, od roku 1964 v dělnických profesích (postupně dřevorubec, závozník, pomocný dělník, mlékař). V letech 1966–70 studoval publicistiku na fakultě sociálních věd a publicistiky a současně pracoval jako sociolog v podniku Pozemní stavby Praha a v Československé televizi. V letech 1967–69 působil jako redaktor *Literárních novin*, *Literárních listů* a *Listů*. Po roce 1969 nejprve ve svobodném povolání, od roku 1971 opět v dělnických profesích. V roce 1982 pod nátlakem Státní bezpečnosti (signatář Charty 77) emigroval s rodinou do Švýcarska. Zde studoval historii, pracoval opět v dělnických profesích a později působil jako nezávislý publicista a spisovatel. Žije v Basileji

V druhé polovině 60. let Chudožilov získal popularitu především svými reportážemi publikovanými v *Literárních novinách*. V polovině 80. let začal psát fejetony pro české vysílání Hlasu Ameriky. Po listopadu 1989 začaly jeho práce v ČR opět vycházet v časopisech i jako knižní tituly.

Napsal a vydal knihy *Kapři v kvetoucích trnkách* (1969, 3. vyd. upravené a doplněné pod titulem *Kapři v kvetoucích trnkách po třiceti letech*, 1996); *Na velrybě* (1990); *Die Reise in den Sternenhimmel* (1992); *Zu viele Engel* (1994); *Charlotte von Huglfing* (1996); *Boj o fúsekli* (výbor z rozhlasových fejetonů, 1996); *Balada o Bobíkovi aneb Pacient dr. Gordona* (1998); *Proč necítím národní hrdost* (výbor z publicistiky 1999); *Das Wunder von Jasina* (1999); *Kulturní šok aneb Setkání třetího druhu* (fejetony 2000); *Papír je poslední domov* (2003); *Lahvová pošta* (2008); *Příliš mnoho andělů* (česká verze 2013); *Kouř z komína* (2015).

(Zdroj: *Slovník české literatury po r. 1945*)

OSUD KLASIKA JIDIŠ LITERATURY

Před sto lety zemřel Šolom Alejchem

Na jaře jsme opomněli připomenout, že 13. května 1916, tedy před sto lety, skonal klasik jidiš literatury Šolom Alejchem (nar. 2. března 1859), jehož dílo ve skvělém překladu Jakuba Markoviče dobře znají i čeští čtenáři. Při příležitosti Alejchemova výročí se především v Americe a Izraeli konala řada akcí, včetně konferencí o jeho díle. Kritik a editor listu Forward Ezra Glinter se v následujícím textu (s původním názvem The Fate that Sholem Aleichem Brought on Himself publikovaném na stránkách www.forward.com) zamýšlí nad významem tohoto autora i legendou, která jeho život a dílo dodnes provází.

Pohřeb Šoloma Alejchema byl největší, jaký kdy New York zažil. Spisovatelovu rakev vyprovodilo 15. května 1916 z jeho domu v Bronxu do synagogy Ohab cedek na 150 000 truchlících, poté smuteční průvod zamířil na Pátou avenue, do Lower East Side a nakonec dospěl na hřbitov Mt. Nebo v Queensu. Druhý den o tomto ohromném pohřbu referoval list *The New York Times* a zmínil se i o Alejchemově prosbě, aby nebyl pohřben „mezi aristokraty nebo mocnými“, ale „mezi obyčejnými lidmi“.

Roku 2016 už tomuto spisovateli nevzdávají poctu davu o počtu stovek tisíc, ale při 100. výročí jeho smrti si ho lidé velmi rádi připomněli. V Jeruzalémě uspořádala Hebrejská univerzita mezinárodní vědeckou konferenci, v Tel Avivu se konal dvoudenní festival v městské Cinematéce. Newyorský YIVO institut pro židovský výzkum připravil výstavu a sympozium věnované autorovu dílu. Sanfranciská společnost Citizen Film ve spolupráci s Alejchemovým životopiscem Jeremym Dauberm spustila vzdělávací webovou stránku Sholemaleichem.org. Konala se řada koncertů, festivalů a vzpomínkových akcí.

Čím lze vysvětlit Alejchemovu trvajících popularitu? Byl bezesporu formativním a výjimečně talentovaným jidiš spisovatelem, jehož práce dodnes ob stojí před kritickým zkoumáním. Nicméně ostatní – a stejně významní – autoři podobnou pozornost nepřitahují. 100. výročí smrti J. L. Perece roku 2015 málokdo zaznamenal. I když spousta veřejných čtení z Alejchemova díla, inscenací jeho her a debat

o něm ukazuje jeho trvalou oblibu, neodpovídají na nejdůležitější otázku: Proč je tolik uctíván právě on?

Přítom za Alejchemova života o jeho pověsti řada lidí pochybovala. Když roku 1907 poprvé uvedl svou hru *Pasternak*, kritici – včetně redaktora jidiš novin *Forward* Abrahama Cahana – ji strhali. Cahan napsal, že Šoloma Alejchema zastínily mladší talenty, jako třeba

Pomník Šoloma Alejchema v Kyjevě. Foto archiv.

ba Šolom Aš. Řeknu jen tolik, že Cahanův literární úsudek nebyl neomylný. Už tehdy bystřejší čtenáři pochopili, že Šolom Alejchem, to není jen řada povídek, ale symbol židovského národa.

Alejchemovo postavení jako nejvýznamnějšího „lidového spisovatele“ přitom neodpovídalo skutečnosti. Pocházel sice z velmi chudých poměrů, ale po svém tchánovi zdědil poměrně dost peněz a etabloval se jako kosmopolitní *litterateur* s vandyckovským vousem a pelerinou. Poté, co prospekuloval peníze na kyjevské burze, žil většinou ve Švýcarsku a v Itálii a doma mluvil s rodinou rusky. I když ho nejvíce proslavila jeho postava mlékaře Tovjeho, venkovského Žida, podle kterého byl napsán *Šumař na střeše*, sám Šolom Alejchem žádný Tovje nebyl.

V jeho případě však fakta vždycky ustoupila před mýtem, jenž začíná jeho lidově znějícím pseudonymem, který

nahradil banálnější jméno Šolom Rabinovič. I ten slavný pohřeb má skrytou stránku: předtím, než davu truchlících zaplnily ulice, strávil své poslední dny ve vyhnanství v Bronxu, chudý, nemocný a zdeprimovaný, jeho sláva pohasínala a svět si ho nevíšal. Lidé truchlili spíše po tom, co Šolom Alejchem symbolizoval, než po spisovateli a člověku.

Platilo-li to roku 1916, platí to i dnes. Na sympoziu konaném YIVO institutem zmínil David Fisham z Židovského teologického semináře, že Alejchem je stále uctíván, jak na své rodné Ukrajině, tak v sousedním Rusku. V Kyjevě i v Moskvě má sochy, řada ulic nese jeho jméno a v ruských a ukrajinských překladech stále vycházejí jeho knihy. Na Ukrajině hráli dvacet let hru *Tovje-Tovje*, založenou na povídkách o mlékaři.

Během času se význam Alejchemova dědictví měnil podle toho, jaký režim v těchto zemích právě panoval. V Sovětském svazu byl uctíván jako obránce chudých, přičemž se zamlčoval jeho sionismus a emigrace do Ameriky. Na dnešní Ukrajině se jím pokrytecky ohánějí jako ukrajinským vlastencem, nicméně ve školách se nečte. I když je uctíván, s jeho významem se neustále manipuluje.

A liší se nějak v tomhle ohledu Amerika? Zde je Šolom Alejchem vnímán tak, jak si představujeme, že by jidiš literatura být měla: okouzující, vtipná, hořce sladká. Jak pravil Irving Howe, Šolom Alejchem se stal „veselým pěvcem štetlu, šumařem, jenž je pohodlně uvelebený na své střeše“. Ze všech jidiš autorů dovede Alejchem nejlépe hrát jakoukoli roli, již mu čtenáři přisoudí, v Americe i všude jinde.

Z této vlastnosti lze *Šumaře na střeše* skutečně vinit, a spousta kritiků to i činí. Ale to je osud, jež si autor sám vyrobil, a to mnohem dříve, než se tento populární muzikál objevil. V Alejchemově humoru sice naleznou čtenáři hloubku i kousavost, ale nejvíce ze všeho chtěl své věrné potěšit, a to se mu opravdu stále a znovu dařilo. A právě tahle radost nám zůstává i po stu letech.

V Alejchemových textech jsou dějiny, je tam humor a nádherný smysl pro ironii, a ještě mnohem víc. Jeho povídky mají rádi kritici i obyčejní čtenáři, což něco vypovídá o jejich bohatství a síle, nikoli o populistickém podlézání. Sto let po smrti si zaslouží, aby byl oslavován. Ale mějme na paměti, že oslavujeme skutečného Šoloma Alejchema, a ne svou představu o něm. (Přeložila am)

IZRAEL: Vlákem do sporu

Izrael na první pohled není zaslíbenou zemí pro fanoušky železnice. Tedy ne že by tam žádné dráhy nebyly. Železnice se začala stavět už za osmanské říše a dál se rozvíjela za britské mandátní správy. Když britskou Palestinu v roce 1927 jako vůbec první zahraniční prezident navštívil T. G. Masaryk, dorazil vlakem z Káhiry. Ale to už by dnes zopakovat nešlo. Po vyhlášení nezávislosti a následné válce s arabskými sousedy byly přeshraniční úseky železnice přerušeny a tak to zůstalo dodnes – jen výstavba propojení na Jordánsko se zvažuje jako nový projekt.

Jakkoli se Stát Izrael rozvíjel a časem se zařadil mezi nejvyspělejší země světa, tamní železnice žila spíše jen z podstaty, ba skomírala – rozsahem sítě i počtem přepravených lidí i zboží – a ustupovala dopravě silniční. Tedy nic pro fanoušky dráhy. Až v posledních letech železnice chytila druhý dech. Začaly se renovovat staré a stavět nové tratě.

I do Izraele dorazil trend, který z kolejové dopravy maže cejch přítoku 19. století a rozjízdí její renesanci pro 21. století – v rámci měst (výstavba tramvaje v Jeruzalémě) i celého státu (modernizace starých spojení a výstavba moderních drah konkurujících silnicím). Izrael to bere vážně. Sám premiér Benjamin Netanjahu se chlubí, že jeho vláda za sedm let investovala do silnic a železnic 30 miliard šekelů. O významu drah vypovídá i na první pohled banální spor ve vládní koalici. Souběžná veřejná debata přitom ukázala, že fanoušků železnice v Izraeli přibývá.

DŘÍVE TO ŠLO, TEĎ NE

Zjednodušeně ten spor vypadá asi takto. Stát modernizuje dráhy: prosazuje, aby se na těchto projektech mohlo pracovat i v sobotu (kdy nevzniká potřeba velkých uzavírek tratí v dopravní špičce). Ale koaliční partneři z náboženských stran považují práci o šabatu za porušení jedné ze základních hodnot židovského státu. Tím zase přizívají sekulární

protiargument, že stát se stává rukojmím náboženství.

Formálně šlo o spor rezortu dopravy v čele s ministrem Israelem Katzem (Likud) a lídry stran Šas a Jednotný judaismus Tóry. Prakticky ale šlo o možný pád vlády. Ve stovčetičlenném Knesetu má Netanjahuova koalice 67 hlasů, z toho však 13 křesel drží náboženské strany – pohrozí-li tedy vystoupením z koalice, je premiér v presu. A protože politické instinkty velí „Bibimu“ Netanjahuovi dělat vše pro přežití vlády, výsledek sporu dopadl takto. Zaprvé: o šabatu se na výstavbě železnic pracovat nebude, i když to způsobí prodlevu v modernizaci dopravy i rozsáhlejší výluky před sobotou a po ní.

Vlákem lze pohodlně cestovat z Nahariji až do Dimony. Stanice Tel Aviv-Hašalom. Foto archiv.

Zadruhé: pod Israelem Katzem se zachvělo ministerské křeslo, neboť právě on prý spor s náboženskými politiky nechal vyhroutit.

Upřímně řečeno, ten spor je těžké v detailech soudit, když člověk není autoritou ani v projektování železnic, ani v předpisech halachy. Ale patří k těm tématům, která nerozdělují diskutéry podle vzorce levice – pravice.

Že bylo něco špatně v komunikaci, dokládá už to, co říká v citaci *Jediot achronot* ředitelka ministerstva dopravy Keren Ternerová: „Postupovali jsme takto už léta. A o šabatu fungují i společnosti mimo rezort dopravy. Stejně jako nemůžete před šabatem vypnout dodávky elektřiny nebo kanalizaci, nemůžete ani vypnout železnici.“

V těchto oblastech se prostě vyvinuly kompromisy opírající se o status quo z 50. let, který byl uzavřen mezi politic-

kým vedením země (tehdy labouristickým) a náboženskými autoritami. Jistý kompromis se teď pokoušel uhájit i sám premiér, když nabídl možnost, že o šabatu se bude pracovat ne na všech 20 projektech určených k modernizaci železnice, ale jen na třech speciálně důležitých. Marně. Náboženské strany prosadily sobotní zákaz pro všechny.

To už se ozval i velký „Bibiho“ spojenc, ministr obrany Avigdor Lieberman (Israel Bejtenu): „Nesmíme dovolit, aby nepodstatné námitky narušovaly životy statisíců Izraelců.“

PROBLÉM MAJÍ VOJÁCI

Liebermanova slova o narušení životů statisíců lidí nejsou vycucaná z prstu ani nafouknutá. Železniční dopravu totiž mnohem víc než třeba turisté používají vojáci

v základní službě a to jsou statisíce lidí. Právě výpadky na dráze těsně před šabatem a po něm komplikují život vojákům, kteří jezdí na víkend domů.

Jak píše *Jediot achronot*, autobusová společnost Egged musela nasaďit dalších 140 autobusů, ale časově vlaky stejně nenahradily. Voják Jinon, dojíždějící z Karmielu na severu do základny na jihu, novinám řekl: „Vlákem to trvá tři a půl hodiny. Když jedu autobusem, musím třikrát přestupovat,

což si vyžádá pět hodin i víc. Když to nestihnou, musím se hodit marod, abych nešel do basy.“ Není náhoda, že snímky z narušeného provozu vlaků ukazují mezi cestujícími hodně vojáků.

Postoj veřejnosti ilustruje průzkum zadaný listem *Ma'ariv*. V něm vítězí s 52 procenty ministr Katz a jím prosazovaná modernizace drah i o šabatu. Za premiérem a jeho ústupkem náboženským stranám stojí jen 25 procent respondentů. Katze podporuje drtivá většina sekulárních občanů, většina těch, kteří se označují za tradicionalisty, a většina voličů Likudu. Zajímavé je, že i z těch, kteří se sami definují jako ortodoxní, jich více volí odpověď „nevím“ než podporu pro „Bibiho“. Jedinou jasnou většinou, která odmítá práci na železnici o šabatu, jsou ti, kdo se označují za ultraortodoxní. I tato čísla vypovídají o vztahu k železnici.

ZBYNĚK PETRÁČEK

TRIČKO S TISEM ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Vicepremiér a předseda hnutí ANO Andrej Babiš v úterý 6. 9. na místě bývalého koncentračního tábora pro Romy v Letech na Písecku uctil památku jeho obětí. Opět odmítl, že by zpochybňoval holokaust. Přijel sem poté, co předtím ve Varnsdorfu podle fotoreportéra Aktuálně.cz prohlásil, že je lež, že Lety byly koncentračním táborem. Za výrok se Babiš již dříve omluvil a slíbil také peníze na postavení památníku. Do Letů vicepremiéra doprovodili ministři spravedlnosti Robert Pelikán (ANO) a kultury Daniel Herman (KDU-ČSL).

„Že tábor v Letech byl koncentrák, to je lež,“ pobouřil Babiš veřejnost. „Je to vytrženo z kontextu,“ brání se Babiš. V úterý 6. 9. zopakoval, že jeho slova byla vytržena z kontextu a zpolitizována.

„Mým cílem (ve Varnsdorfu) nebylo mluvit negativně. Já jsem svůj postoj k holokaustu jednoznačně vyjádřil tím, že jsem se přátelil s Arnoštem Lustigem, že jsme chodili spolu na večere a že jsem sponzoroval jeho knížky,“ uvedl. (ČRo-cb.cz, 6. 9.) ■ Na pražské Václavské náměstí přišlo několik set lidí demonstrovat za to, aby v českých školních atlasech zůstal Jeruzalém jako hlavní město Izraele. Dorazili i politici včetně místopředsedy sněmovny Jana Bartošky či bývalého ministra financí Miroslava Kalouska. Akci sledoval i malý hlouček lidí s palestinskou vlajkou. Nijak se však neprojevoval. Podnětem bylo vyjádření palestinského velvyslance Chálida al-Atraše, kterému se nelíbilo, že zeměpisný atlas, který české školy používají, uvádí jako hlavní město Izraele Jeruzalém. Ministryně školství Kateřina Valachová nejprve slíbila nápravu. To však vyvolalo reakci Izraele. Nakonec uvedla, že atlas zůstane zatím tak, jak je. Přítomní tuto informaci přijali s povděkem. Na demonstraci řečníci připomněli, že pod izraelskou správou panuje v Jeruzalémě svoboda vyznání všech lidí. (zpravy.iDNES.cz, 7. 9.) ■ Izraelská televize zveřejnila poznatek, že předseda Palestinské samosprávy Mahmúd Abbás byl v 80. letech agentem sovětské KGB. Důkazy se našly v archivu, který v roce 1992 propašoval z bývalého Sovětského svazu do Británie archivář KGB Vasilij Mit-

rochin. Vloni pak byly dokumenty zpřístupněny vědcům. Vysvítá z nich, že Mahmúd Abbás měl přezdívku Krotov (Krtek) a v roce 1983 působil jako agent KGB v Damašku. Jeho řídicím důstojníkem byl Michail Bogdanov, který je dnes zmocněncem Vladimira Putina pro Blízký východ. Palestinci nařčení odmítli, ale zpráva zapadá do palestinské minulosti. Na přelomu 70. a 80. let studoval Abbás v Sovětském svazu a napsal tam i svou doktorskou disertaci s názvem „Tajné vztahy mezi německými nacisty a sionisty“, která sionisty obviňuje z kolaborace a tvrdí, že nacisté zabili jeden, a ne šest milionů Židů. (ČRo Plus) ■ „V Polsku zase mají zákon, který může dopadnout na toho, kdo mluví o polských koncentračních (natož pak vyhlazova-

cích) táborech“. To chápu – v době, kdy nacisté zřizovali a provozovali ony tábory, neexistoval polský stát, takže jednoduše žádné tábory ani nic podobného zřizovat nemohl. A že Polákům jdou silně na nervy slova „polské tábory“, docela chápu. Měně už chápu, proč stejný zákon zapovídá mluvit o polské kolaboraci, či dokonce účasti na holokaustu: v Polsku se stejně jako na všech územích okupovaných nacistickým Němcem zajisté našli lidé, kteří například udávali skrývající se Židy. V této souvislosti nelze opomíjet, že se našli i Poláci, kteří ty Židy ukrývali – Polsko má nejvíce Spravedlivých mezi národy, tedy lidí, kteří Židy zachraňovali,“ píše Petruška Šustrová (Lidové noviny, 9. 9.) ■ „Francie a Německo mají komplex – koloniální a válečný. Jenže to je někdy opravdu přehnané. Tolerance a velkorysost ano, ale oboustranně. Mrzí mě ale, že se mluví jen o těch špatných věcech, nemluvíme třeba o tom, že na pietě v Nice, kde byla mimochodem mezi oběťmi třetina muslimů, se drželi za ruce křesťané, muslimové, židé. Všichni prožívali stejný smutek a rozhodnutí bojovat proti zlu. Ti, co zabíjejí, jsou vražedné, žádní věřící,“ říká Chantal Poullain v Magazínu Práva (10. 9.) ■ „Měli jsme tam kádry jako Jiřinu Švorcovou, Světlou Amortovou a další kolegy z pánské části souboru. Všichni jsme věděli, před kým lze a nelze mluvit otevřeně. Někteří si

byli bliž, někteří hodně daleko. Ale to bylo asi v každé profesi stejné. Se Světlou Amortovou, což byla opravdu příšerná osoba, jsem dokonce seděla v šatně. Lámala mě, ať vlezu do partaje. Vrchol byl, když jsme se jednou po prázdninách vrátili do divadla a já přišpendila na nástěnku svatební oznámení, že jsme byli oddáni. A ona se mě v šatně s úsměvem zeptala, zda jsem sionistka, když jsem si vzala Žida. Na vteřinu jsem ztuhla, ale v tu chvíli při mně stál Bůh. Řekla jsem jí: Nevěděla jsem, že KSČ respektuje třicet let po válce norimberské zákony!“ říká mimo jiné Daniela Kolářová v interview o svém životě herečky pro Pátek Lidových novin (16. 9.) ■ Policie v Praze prověřovala, zda nosit tričko se slovenským politikem Jozefem Tisem, který byl po válce popraven za vlastizradu, není protizákonné. Muž s Tisovým portrétem se totiž objevil na srpnové demonstraci proti pochodu sexuálních menšin Prague Pride a aktivisté jeho počínání nahlásili. „Nejedná se o trestní ani jiný správní delikt,“ rozhodla nyní po ukončení vyšetřování policie. Muž měl na tričku portrét klerika a bývalého prezidenta fašistické Slovenské republiky Jozefa Tisa, během jehož působení ve 40. letech bylo posláno na smrt přes 50 tisíc Židů. „Ze strany uvedeného nebylo zjištěno jakékoli protiprávní jednání, jelikož uvedený na místě veřejnosti přístupném slovně neschvaloval činy dr. Jozefa Tisa, kdy tento byl pouze vyobrazen jako portisk na tričku se sloganem „Za boha, život, za národ, slobodu,“ odůvodňuje rozhodnutí policie. (LN 19. 9) ■ Osud desítky sudetských Němců, kteří se i z důvodu svého náboženského přesvědčení postavili nacismu a zaplatili za to životem, připomene výstava, která v pátek začala v bavorském Würzburgu. Zástitu nad ní převzali český premiér Bohuslav Sobotka a pražský arcibiskup Dominik Duka. Jednou z obětí nacistů byl i sudetoněmecký farář Engelmar Hubert Zezeitig, jenž se zastával Židů. (Hospodářské noviny, 19. 9.) ■ Na otázku „Nedávno byl v Polsku na návštěvě papež, za kterým se vydalo také šest tisíc Čechů. Co na to číslo říkáte?“ odpověděl v interview pro Týdeník Opavský a Hlučinský region Alfréd Volný, který vede konvikt v Olomouci: „Čekaly se přibližně čtyři tisíce Čechů a skutečnost byla vyšší. Kdyby jich tam bylo dvacet, bylo by to krásnější. Vzpomínám si na jednu příhodu, kdy se mě polská turistka ptala, proč u nás chodí do kostela v neděli jen zhruba půl milionu lidí. „A to už je u vás tolik muslimů nebo židů?“ vyptávala se. Nedokázala pochopit, že jsou tady lidé, kteří se nehlásí k žádnému náboženství. A líbila se mi její odpověď: „Já tomu nerozumím. Člověk musí někam patřit.““ (20. 9.) **jd**

Kalendárium

Dne **15. října** uplyne **170 let**, kdy se narodil podnikatel v oblasti cukrovarnictví **MAX KAHLER** (15. 10. 1846 Golčův Jeníkov–9. 9. 1919 Praha), jenž byl za své zásluhy o stát povýšen císařem Františkem Josefem do šlechtického stavu. Roku 1872 založil v Praze cukrovar, který kromě cukru produkoval i melasu. Jeho závod se úspěšně rozvíjel a v době před první světovou válkou zaměstnával již na 300 lidí a objem produkce dosáhl 7575 tun. Tak jak tehdy bývalo u úspěšných podnikatelů

zvykem, zastával i Max Kahler řadu významných postí. Byl prezidentem Pražské banky pro zboží a cenné papíry a banky Union a Měďárny Rakousko, cenzorem pražské pobočky Rakousko-uherské banky a členem správní rady akciové ropné společnosti Schodnica. Vedle toho se angažoval i jako mecenáš umělců a podporoval charitu. Ve své rodné obci založil např. nadaci na rozvoj tamní židovské komunity. Po nobilitaci, která proběhla roku 1911, získal erb, titul rytíře a predikát „von“.

Kahlerovou manželkou se stala Ottilie Bondyová (1857 Praha–1940 Praha), která pocházela ze zámožné pražské židovské průmyslové rodiny, a také se hodně angažovala v rozvoji českého cukrovarnictví. Z jejich čtyř synů stojí za zmínku především Eugen Kahler, významný malíř. Před druhou světovou válkou emigrovali potomci Maxe Kahlera do USA.

Před **135 lety, 11. října 1881**, se v Praze narodil soudce, vysokoškolský pedagog, státopěvec, právní teoretik a filosof **HANS KELSEN** (zemřel 19. 4. 1973 Berkeley/USA). Roku 1884 se rodina přestěhovala do Vídně, kde Hans Kelsen vystudoval gymnázium a práva na tamní univerzitě, roku se tu 1911 habilitoval jako docent a po první světové válce byl tamtéž jmenován profesorem v oboru ústavního práva. Spoluvytvářel

ústavu Rakouské republiky a koncepci rakouského ústavního soudu. Kvůli vzrůstající hrozbě nacismu odešel nejdříve do Ženevy a v letech 1936–1938 přednášel na Právnické fakultě Německé univerzity v rodné Praze. Po emigraci do USA vyučoval krátce na Harvardu a následně spojil svou dráhu s Kalifornskou univerzitou v Berkeley, kde získal místo profesora. Kelsen se specializoval zejména na mezinárodní a ústavní právo, byl stoupencem tzv. pozitivního práva a spoluvytvářcem právního směru, který se nazývá ryzí nauka právní, podílel se na tvorbě mezinárodního práva a napsal rozsáhlý komentář k právu OSN. Ve filosofických názorech ho ovlivnil zejména Immanuel Kant. Kelsen byl také autorem mnoha odborných právních spisů a držitelem řady vědeckých ocenění.

Před **75 lety, 16. října 1941**, byl z Prahy vypraven první z pěti transportů židovského obyvatelstva do ghetta v Lodži, v každém bylo tisíc lidí. Z pěti tisíc lidí přežilo 277. Jelikož Lodž a ostatní ghetta a vyhlazovací centra na východě nebyla schopna pojmout všechny protektorátní Židy, nacistické vedení nakonec rozhodlo o soustředění protektorátních Židů v Terezíně. O měsíc později, **24. listopadu 1941**, odjel do Terezína první transport 342 mladých mužů – tzv. komando výstavby a začala se psát neblahá historie tamního koncentračního tábora.

Před **75 lety, 20. října 1941**, byl v Mauthausenu zavražděn básník a překladatel **HANUŠ BONN**. Narodil se v Teplicích dne 5. 7. 1913, vystudoval práva v Praze. Již na střední škole pracoval v českožidovském hnutí (ve spolku Kapper), poté, za okupace, se stal vedoucím funkcionářem pražské židovské náboženské obce (nejprve ve vystěhovaleckém oddělení, posléze v oddělení registračním). Je autorem básnické sbírky *Tolik krajín* (1936), výboru překladů poezie primitivních národů *Daleký hlas* (1938). Jeho souborné dílo uspořádal J. Valja a vyšlo v roce 1947. **(ra, am)**

Erb Maxe, rytíře von Kahler z roku 1911.

Jiří Daníček

V BAREVNÉM SKLÍČKU

Vymyslet anděla není snadné
možná to ani nejde
ale jak jinak by se tu beze stopy
vznášel a snášel

Třeba někoho jen tak napadl
vždyť z ničeho nic
někdy andělé přilétají
a usazují se na severní straně

Šramotí tam v předsíni
a zase mizí
jinak než myšlenka
ale stejným způsobem

Připomínají zákaz kouření
svoji neviditelnou prospěšností
a tím také že jsou
jen věcí názoru

Křehce nás chrání
před proměnou světa
že už si nemůžeme vymyslet
cokoliv nás napadne

Jako kočka vymyslí myš
člověka napadne anděl
a on s ním potom zápasí
a čeká na svítání

Tak se to alespoň ukazuje
v barevném sklíčku

* * *

Autorovy nové verše si mohou zájemci poslechnout v pořadu Svět poezie, který vysílá Český rozhlas 3 – Vltava v sobotu 8. října v 22.45 hodin.

Jiří Kovtun

REPUBLIKA V OBLEŽENÍ

■ Básník, prozaik, překladatel a historik Jiří Kovtun napsal ve své monumentální trilogii *Tajuplná vražda – Masarykův triumf – Republika v nebezpečném světě* jedinečného průvodce po novodobých českých dějinách od hilsneriády do konce prezidentství T. G. Masaryka v roce 1935. Na více než dvou tisících stran popsal velké české dějiny, ale zachytil i mnoho ze života a myšlení dané doby. Trilogii zamýšlel rozšířit v tetralogii svazkem *Republika v obležení*, zachycujícím první prezidentství Edvarda Beneše, léta 1935–38, se zaměřením na zahraniční politiku a mezinárodní souvislosti československé tragédie. I zde se Kovtun pohyboval na pomezí beletrie a historické práce. Více než šest let sbíral historický materiál a podklady – zejména v zahraničních archívech –, a přes dva roky knihu psal. Bohužel jeho práci ukončila předčasná smrt. *Republika v obležení* zůstala nedokončena: ze tří plánovaných oddílů knihy autor dokončil pouze oddíl první. Ten však byl dokončen zcela – a nyní vychází jako samostatná kniha, již předmluvou a závěrečným historickým kalendářem doplnil historik prof. Robert Kvaček. Autor nám zobrazuje sled událostí ve 30. letech v Evropě, jednání (či spíše pasivitu) předních tehdejších politiků, rozpory a slabost západních demokracií, které nedokázaly včas vzdorovat rozpínavosti a aroganci nacistického režimu a tím posléze světové válce a vyhlazení evropských Židů.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2016; 288 stran, doporučená cena je 348 Kč.

KONCERT

V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Pražská židovská obec srdečně zve na závěrečný koncert 4. ročníku cyklu oblíbených varhanních koncertů v Jeruzalémské synagoze (Praha 1, Jeruzalémská 7). Koná se ve středu **5. října** v 18 hodin, na varhany hraje Josef Kšica. Program: Josef Seger: *Preambulum a fuga a moll*; František Xaver Brixi: *Preludium a fuga C dur*; Dietrich Buxtehude: *Preludium a fuga D dur*; Johann Sebastian Bach: *Toccatto d moll „doricá“ BWV 538*; Louis Lewandowski: *Slavnostní Preludium g moll op. 37 (Kol nidre)*; Josef Kšica: *Varhanní improvizace na „Socharti loch“*; Rami Bar-Niv: *Modlitba*; César Franck: *Fantazie C dur (verze A)*; Petr Eben: *Chorální fantazie „Amen – es werde wahr“*; Leon Boëllmann: *Toccatto*.

CINEGOGA 2016

■ Cyklus CINEGOGA je unikátní syntézou kina a synagogy spojující němý film, živou hudbu a historickou architekturu. Jeho smys-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Dede Mintz a jeho náplasti. Foto archiv.

lem je uvádět dosud málo známá historická díla světové kinematografie a jejich prostřednictvím přinášet nové pohledy na židovskou kulturu. Letošní program oblíbeného cyklu zaměří pozornost na tvůrkyň a protagonistky židovského původu, jež zanechaly nesmazatelnou stopu nejen v oblasti experimentální kinematografie, ale též v oblasti fotografie (Stella F. Simonová, Maya Derenová), tance (Tilly Loschová, Maya Derenová) a filmové teorie (Maya Derenová). V pořadí osmé premiéře cyklu představíme pět krátkometrážních snímků, které vznikaly jako záměrně němé experimenty soustředěné výhradně na řeč filmového obrazu. Všechny filmy budou uvedeny s novými, pro projekt speciálně vytvořenými kompozicemi v hudební dramaturgii a nastudování uměleckého šéfa a dirigenta orchestru Berg Petera Vrábela.

Představení se konají ve dnech **9. a 10. října** od 19.30. Vstupenky v ceně 150 Kč a 250 Kč lze zakoupit i on-line na www.jewishmuseum.cz, kde naleznete i více informací o filmech a hudbě.

ODHALENÍ DESKY N. WINTONA

■ Spolek Orot vás srdečně zve na slavnostní odhalení pamětní desky sira Nicholase Wintona, zachránce 669 židovských dětí, a Thomase Graumanna, který je jedním ze zachráněných a celý život byl misionářem. Deska bude umístěna na rodném domě Thomase Graumanna v Brně-Královském poli, Palackého 119, a slavnostně odhalena v sobotu **15. října** v 11 hodin. Poté následuje kulturní program v KC Semilasso. Vstupné dobrovolné. Těšíme se na vás. *Lenka Veselá*

IZRAELSKÁ KULTURA

Z bohaté říjnové nabídky izraelských umělců vybíráme následující pořady:

■ Dne **3. října** od 19.30 se v Anežském klášteře představí vynikající izraelsko-palestinský klavírista **Saleem Ashkar**, jenž přednese Beethovenovy klavírní sonáty: *Sonátu č. 3 C dur, op. 2, Sonátu č. 17 d moll, op. 31 („Bouře“), Sonátu č. 22 F dur, op. 54 a Sonátu č. 28 A dur, op. 101*. Ashkarův koncertní cyklus bude dále pokračovat 12. prosince, 6. února a 3. dubna 2017.

■ Spoluhráčka legendárního bubeníka Bilyho Cobhama a jazzová kytaristka **Inbar Fridman** při českém turné navštíví devět měst a zahraje v kvartetu s pianistou M. Novotným, kontrabasistou P. Dvorským a J. Slavíčkem na bicí. Koncerty se konají mj. v České Lípě (**1. 10.**), v pražské Redutě (**2. 10.**), v Brně (**4. 10.**) a ve Zlíně (**7. 10.**).

Více informací naleznete na stránkách www.inbarmusic.com.

■ Dne **6. 10.** od 18 hodin se v Českém centru Praha (Rytířská 31, P 1) uskuteční přednáška výtvarníka **Dedeho Mintze** a umělkyně a básničky **Nitzan Mintzové** o izraelském street artu a tvorbě. Dede se proslavil svými díly, jimiž reaguje nejen na proměnu města a urbanismus, ale i na společenská a osobní témata. Na různých místech Tel Avivu se objevují jeho již slavné náplasti, obří zvířata, ale i značky a symboly, které připomínají již neexistující místa. Dede má nezaměnitelný rukopis a jeho práce lze vidět i v Londýně, Paříži a New Yorku.

■ Ve dnech **22.–30. 10.** představí **Dede a Nitzan Mintzovi** v galerii Jedna dva tři (Petrohradská 13, Praha 10) výstavu z děl, která vytvořili během svého pobytu v Praze.

■ V rámci 6. ročníku festivalu Fotograf se ve dnech **11.–30. 10.** představí v Etc. Galerii (Sarajevská 16, Praha 2) fotograf **Dror Daum**.

■ Dne **7. 10.** se v Akademickém konferenčním centru (Husova 4a) koná od 10 do 18 hodin česko-izraelské kolokvium na téma *Existuje židovské umění?* Na otázky s tímto tématem spojené se budou snažit odpovědět izraelští a čeští odborníci z řad profesorů, kurátorů a umělců.

■ Dcera židovské matky a muslimského otce **Kamila Kama** vyrůstala v rodině prominentních hudebníků v Ázerbájdžánu. Ve třinácti letech se přistěhovala s matkou do Izraele, kde se postupně začal formovat její specifický styl, propojující hudební prvky obou kultur. V rámci letošního ročníku Sletu bubeníků vystoupí ve čtrnácti českých městech, od Smržovky až po Rožnov, **23. 10.** zahraje v pražském Lucerna baru. Informace o koncertech naleznete na <http://sletububeniku.cz>.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽM V PRAZE

Auditorium OVK ŽMP

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a je na ně volný vstup.

■ 5. 10.: **Osudy dvorních Židů.** Druhá ze čtyř přednášek podzimního cyklu historičky Lenky Blechové z Historického ústavu AV ČR, zvláštní pozornost bude věnovat životní dráze nejznámějšího českého dvorního Žida Jakuba Baševiho z Trauenburku.

■ 10. 10.: **Hra tvarů a barev.** Vernisáž výstavy grafických prací Jany Dubové (*1926). Autorka několik let po uvedení svého cyklu obrazů *Nezapomenu...* představuje grafické práce vytvořené pomocí počítače. Výstava je přístupna do 25. 11.

■ 27. 10.: **Židovské motivy v českém hraném filmu.** Osmý díl z filmového cyklu Alice Aronové věnovaný vývoji české televizní tvorby s židovskou tematikou. Alice Aronová se soustředí na autobiografické příběhy Oty Pavla v režii Karla Kachyni ve filmech *Zlatí úhoři* (1979) a *Smrt krásných srnců* (1986), ale i na boj s cenzurou v době normalizace. Projektce: *Smrt krásných srnců*.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 9. 10. 2016 ve 14.00: **Lviček Arje a počátky světa.** Vydejte se společně s pralvičkem Arjem na cestu proti proudu času. Budeme si vyprávět o stvoření světa, zahrajeme si na paleontology objevující kosterní pozůstatky dinosaurů, dozvíme se, jak vypadala pravěká tlupa a jaké předměty se nám po ní dochovaly. Na závěr si děti budou moci vyzkoušet, jaké to je být pravěkým umělcem. Prohlídka: Starý židovský hřbitov. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽM V PRAZE

Maiselova synagoga

(Maiselova 10, Praha 1)

■ 6. 10. v 19.00: **Obrazy z cest.** Koncert violoncellistky Dominiky Weiss Hoškové a akordeonistky Jany Bezpalcové. Program skladby J. S. Bacha, M. de Fally, E. Granadose, D. Poppera, A. Piazzolla a L. Janáčka. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15), v síti Ticket Art a na webu ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ 13. 10. v 19.00: **Smlouva.** Scénické čtení stejnojmenné hry režiséra, herce, dramatika a spisovatele Arnošta Goldflama. Hra *Smlouva* je autorovým apokryfem vztahujícím se ke slavné biblické pasáži o „obětování Izáka“. V zrcadlovém obraze však místo Abrahama, Izáka a Sáry vystupují Antonín, Ignác a Stáza, postavy současného světa. Vstup volný.

KULTURNÍ POŘADY

Historická pohlednice z výstavy v ŽM na Judenplatzu.

■ 16. 10. v 16.00: **Quo Vadis Central Europe?** Diskuse v rámci mezinárodní výroční konference Forum 2000, jejíž účastníci se budou zamýšlet nad tématem identity současné střední Evropy. V regionu, který před čtvrt stoletím po desetiletích nesvobody započal obnovu demokracie, znovu sílí politické hlasy volající po uzavřených národních státech a přehodnocení politické orientace na západní demokracie. Mezi pozvanými hosty jsou historik Šlomo Avineri (Izrael), sociolog Jacques Rupnik (Francie), publicista Konstanty Gebert (Polsko) a politický analytik Péter Krekó (Maďarsko). Moderuje Irena Kalhousová (London School of Economics). V angličtině se simultánním tlumočením do češtiny. Vstup volný.

■ 19. 10. v 19.00: **Rabínem na sklonku komunismu.** Třetí řada pamětnického cyklu *Naše 20. století* přinese sérii příběhů českých Židů v druhé polovině 20. století. Naše pozvání přijal rabín Daniel Mayer (*1957), který po studiu na rabínském semináři v Budapešti, jediném v tehdejších východním bloku, nastoupil v roce 1984 na post pražského rabína, kde setrval až do roku 1990. S rabínem Mayerem bude rozmlouvat publicista Petr Brod. Vstup volný.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstup na ně činí 30 Kč.

■ 6. 10. v 17.00: **Löw-Beerovy vily** – vernisáž putovní výstavy. Výstava představuje nejen minulou a současnou podobu staveb, které rodina vybudovala, ale mapuje i rodokmeny Löw-Beerů. Autory libreta a textů výstavy jsou Vladimír Velešík a Dagmar Černoušková. Na vernisáži bude promítnut krátký film *Příběh nalezeného kufru* a promluví starosta obce Světávka pan Jaroslav Zoubek. Vstup volný.

■ 13. 10.: **Východiška nacistické rasové politiky.** V rámci programu eutanazie s krycím označením Akce T4 bylo na území říše v letech 1940–1941 zavražděno více než 70 000 lidí, kteří se stali „zbytečnými jedlíky“ nového státu. Většinu z nich tvořili psychicky nemocní a duševně postižení lidé, lidé dlouhodobě nemocní, obyvatelé domovů důchodců, pečovatelských zařízení, ale i vězni koncentračních táborů. Přednáška Jany Šplichalové z Oddělení pro dějiny šoa ŽMP.

■ 16. 10. v 10.30: **Šana tova umetuka!** Na výtvarné dílně určené dětem s rodiči či prarodiči se účastníci seznámí s významem a průběhem oslav svátku Roš ha-šana (židovského Nového roku) a také si vyrobí vlastní novoroční přání. Dílna se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 10.: **Odkaz Lea Eitingera dnes.** Profesor Ulrik Frederik Malt přijíždí do Brna při příležitosti připomenutí 20 let od úmrtí Lea Eitingera, norského psychiatra českého původu, který uprchl z Československa prostřednictvím Nansenovy nadace v roce 1939. Prof. Malt je psychiatr, Eitingerův spolupracovník a pokračovatel. Dlouhodobě působí na Univerzitě v Oslu a je členem komise, která uděluje cenu za aktivitu v oblasti lidských práv. Ve své brněnské přednášce se zaměří na život a dílo a aktuální odkaz L. Eitingera (1912–1996). Přednáška proběhne v norštině se simultánním překladem.

■ 20. 10.: **Brněnské synagogy.** První přednáška z nového cyklu *Židovská meziválečná architektura* uvede do problematiky vzniku a vývoje synagog v českých zemích od středověku až do 20. století. Přednáší Zuzana Ragulová z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

■ 27. 10.: **Obraz Židů v moravském folkloru.** Přednáška Lucie Uhlíkové z Etnologického ústavu Akademie věd ČR se zaměří na objasnění vytváření a modifikaci etnických stereotypů v lidovém prostředí.

■ Celý říjen lze v sále OVK Brno zhlédnout výstavu *Löw-Beerovy vily*. Je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Plujeme již 20. rokem...** Před 20 lety přišli do „Lauderek“ první prvňáčci. Těch několik se stalo první třídou nově založené školy. Postupně se přidaly další ročníky, pak gymnázium (které se časem změnilo na osmileté), mateřská škola. Letos byl opět obnoven 2. stupeň. To proto, aby žádné dítě z 1. stupně nemuselo v 5. třídě ze školy odejít. Pokud chce, může pokračovat, buď na základní škole, nebo na gymnáziu.

■ V neděli 4. září proběhlo slavnostní zahájení školního roku také pro lauderovskou e-školu. Na společné setkání dorazilo na 70 dětí, rodičů a učitelů, kteří společně uvítali nové žáky e-školy a seznámili se s technickými novinkami e-learningového vyučování. Projekt lauderovské e-školy se v tomto školním roce účastní 42 českých a slovenských žáků a 8 učitelů. E-learning, učení na dálku, dnes využívají nejen děti žijící v komunitách mimo Prahu, ale i žáci, kteří se svými rodiči žijí mimo Českou republiku.

■ **Adaptační kurz:** Lauderky tradičně pořádají každý rok adaptační kurz pro nové třídy na vyšších stupních školy. Letos se jich zúčastnila nová 6. třída a letošní prima, které strávily 5 dní v Desné v Jizerských horách s několika svými učiteli a s lektory Projektu Odyssea. Během kurzu prošly děti celou řadou zážitkových aktivit provázených řízenou reflexí práce v týmu. Na závěr oslavily v Jizerkách společně šabat. Oba „adaptáky“ byly velmi úspěšné.

NÁVŠTĚVA

WENDY HOLDENOVÉ

■ V rámci setkávání druhé a další generace každou první středu v měsíci bude naším hostem paní Wendy Holdenová, britská spisovatelka. V překladu jí zde vyšla kniha *Narodili se, aby přežili*. Popisuje osudy tří židovských dívek, které jako provdané prošly těhotné několika koncentračními tábory a podařilo se jim i v takových podmínkách přivést děti na svět. Paní Holdenová navštíví Prahu i s těmito přeživšími dětmi a **5. října** v 16 hodin se ve Spolkovém domě v Jáchymově ul. 3 všichni zúčastní neformálního setkání. Srdečně zveme.

Eva Fantová

IZRAELSKÉ LIDOVÉ TANCE S BESAMIM

■ Kurzy izraelských lidových tanců vhodné pro úplné začátečníky stejně

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

jako pokročilí tanečníky opět začínají. Přijďte se s námi zatančit každý čtvrtek od 19.00 do 22.00 hodin do tělocvičny ZŠ Jiřího z Poděbrad, Praha 3. Těší se na vás skupina Besamim – více informací na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917 (Ondřej Novák).

KLUB ZDRAVÍ: ZIMNÍ POBYT

■ Sociální oddělení ŽOP pořádá opět zimní pobyt v Alpách, vhodný i pro běžkaře a chodce. Jedná se o zájezd do ozkoušeného penzionu Adlerhorst, tentokrát i s možností vlastního sociálního zařízení, neboť přes léto přestavěli první patro a všechny pokoje mají vlastní koupelnu. Druhé patro pak zůstává jako dřív s nižší kvalitou ubytování a společným sociálním zařízením. V prvním patře navíc přibyla sauna. Skvělá kuchyně a volný vstup do bazénu v Ramsau platí i nadále. Penzion je malinko stranou centra Ramsau – v části města Kulm-Torf. Termín zájezdu: **5.–12. 2. 2017**, cena: 10 990 Kč (se slevami pro děti a v případě vl. dopravy) zahrnuje: ubytování 7 nocí včetně spotřeby vody a energie, pobytovou taxu, polopenzi, vstup do bazénu v Ramsau, dopravu, cestovní pojištění a pojištění pro případ storna.

Cena nezahrnuje: příplatek za pokoj s koupelnou (2200 Kč/os.), lyžařskou permanentku.

Platba: záloha 4000 Kč je splatná do **10. 10. 2016**, doplatek pak měsíc před odjezdem.

Bankovní spojení: 43-3649070277/0100, VS170205. Bližší informace podá paní Ruth Sidonová, sidonova@kehilaprag.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 2. 10. od 17.00: Klavírní odpoledne – Marina Kantor na Hagiboru.

■ 10. 10. od 15.30: Vernisáž výstavy obrazů a grafik – ak. malíř a grafik Karel Oberthor a Zuzana Popelková-Oberthorová.

■ 14. 10. od 10.00: *Terezínské zvony* – divadelní představení žáků Gymnázia Přírodní škola.

■ 19. 10. od 14.30: Setkání v suce se zemským rabinem Karolem Efraimem Sidonem.

■ 26. 10. v 10.30: Koncert studentů Státní konzervatoře v Praze a žáků Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy, klavírní spolupráce prof. Věra Langerová.

■ Výstavy: *Doteky života* – fotografie Venduly Drahotušské, *Co se do Obecních novin nevešlo III* – fotografie Petra Balajky.

Petr Eidler

NAHÁ S DAVIDOVOU HVĚZDOU

■ Nakladatelství Moba v Brně vydalo v edici Původní česká detektivka další knihu z díla P. Eidlera. Když je v pražské Šárce nalezena druhá mrtvá žena, stojí kriminalisté před otázkou, zda existuje nějaká spojitost s předchozí neobjasněnou vraždou mladé dívky. Oproti prvnímu nálezu v krčském lesoparku, kde se na místě činu nenašly žádné stopy, tentokrát pachatel jeden předmět zanechal – na větvi poblíž místa činu byl nalezen zlatý řetízek s Davidovou hvězdou. A tak vyšetřovatele zavádí stopa do židovské komunity...

Kniha má 304 stran a stojí 259 Kč.

Z DOPISŮ ČTENÁŘŮ

Nekrolog

Ve venezuelském Caracasu zemřela na začátku srpna paní Eva Guttmann, rozená Vesecká (nar. 1925). Přežila s matkou Terezín (pracovaly na štípání slídy, což to umožnilo). Do Prahy se vrátila v květnu 1945 a znovu se setkala s Honzou Guttmannem a po krátké době se vzali. Přestěhovali se do Jánských Lázní, kde Honzovi vrátili hotel Spiro a s pomocí matky Vesecké ho opravili a znovu zahájili provoz.

Byli námi (a všemi osvobozenými z KT) velmi oblíbení a stali se poválečným střediskem oslav těchto kruhů. Narodil se jim syn Pavlíček a štěstí jim přálo.

Po únoru 1948 se přestěhovali do Izraele a později do Venezuely, kde dosáhli vysoké hospodářské úrovně.

Jejich život narušily dvě tragédie – synové Pavel a později Petr zahynuli při leteckých haváriích. Politické změny ve Venezuele pak zničily jejich pobyt. Nesměli se ani odstěhovat a Honza zemřel roku 2012. Eva trpěla v poslední době – a snad smrt byla vysvobozením ze strašných svízeli.

Loučím se tímto se smutnou ženou,

Petr Erben, Aškelon

ŽNO BRATISLAVA

V **októbri** srdečne blahoželáme našim členom: pán Ing. Jaroslav Franek – 70 rokov; pani Mária Inczeová – 78 rokov; pani Helena Krivová – 70 rokov; pán Peter Kurz – 81 rokov; pán Arnošt Richter – 86 rokov; pán Ing. Ladislav Schragge – 60 rokov; pán Ján Schwarz – 80 rokov; pán Prof. Ing. Juraj Stern – 76 rokov; pani Alena Strapková – 73 rokov, a pani JUDr. Marianna Široká – 84 rokov. Všetkým jubilantom prajeme dobré zdravie, vela šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **říjnu** oslavujú své narodeniny: pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 53 let; pani Genovéva Dostálková, nar. 29.10. – 66 let; pani Sandra Látalová, nar. 3.10. – 30 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 49 let; pani Miriam Navrátilová, nar. 15.10. – 46 let; pan Michael Pelíšek, nar. 9.10. – 36 let; pani Marie Sudová, nar. 9.10. – 77 let, a pani Susana Urbanová, nar. 6.10. – 83 let. Přejeme jim hodně zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslavujú narodeniny: pani Petra Čepková, nar. 10.10. – 44 let; pani Eva Erbenová, nar. 24.10. – 86 let; pan Ing. František Fendrych, nar. 24.10. – 64 let; pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 58 let; pan Jakub Sivan, nar. 4.10. – 20 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 67 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 52 let; pani Martina Sládková, nar. 9.10. – 37 let; pan Ing. Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 66 let, a pani Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 28 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **říjnu** oslaví narodeniny pan Ladislav Guttman, nar. 7.10. – 62 let, a pani Magdalena Swinkelsová, nar. 24.10. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **septembri** oslávili narodeniny: pani Eva Breinerová – 79 rokov; pán Štefan Gomori – 96 rokov; pani Berta Grossová – 89 rokov; pani Judita Grunbergerová – 94 rokov; pani Katarína Hirschová – 85 rokov; pán Csaba Kendé – 83 rokov; pani Zuzana Ošerová – 65 rokov; pán Juraj Tkáč – 67 rokov, a pani Eva Gatiová – 69 rokov.

V **októbri** oslaví narodeniny: pani Katarína Barkányiová – 63 rokov; pán Eugen Blau – 76 rokov; pani MUDr. Heda For-

bátová – 66 rokov; pán Tomáš Gregor – 65 rokov; pán Alexander Malý – 64 rokov; pani PhMr. Zuzana Szántová – 90 rokov; pani MUDr. Katarína Šalamonová – 63 rokov; pán Tibor Šimonovič – 64 rokov; pán JUDr. Pavol Sitár – 70 rokov, a pán Ing. Tomáš Stark – 69 rokov. Všetkým prajeme pevné zdravie, pokoj a pohodu v kruhu najbližších. Přejeme jim vše dobré. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** oslaví narodeniny slečna Ester Adamová nar. 5.10. – 18 let, a pan Walter Wiener nar. 27.10. – 87 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví narodeniny: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 61 let; pani Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 80 let, a pani Helga Směkalová, nar. 28.10. – 86 let. Přejeme jim hodně zdraví a radosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslaví narodeniny: pani Dana Jeřábková, nar. 2.10. – 77 let; pani Olga Komárková, nar. 16.10. – 53 let; pan Tomáš Malý, nar. 18.10. – 41 let; pani Bc. Anastázie Osičková, nar. 20.10. – 70 let, a pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 68 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **říjnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Alena Popperová, nar. 3.10. – 84 let; pan Ing. Miroslav Lederer, nar. 5.10. – 69 let; pan Ing. Arnošt Oliva, CSc., nar. 15.10. – 84 let; pani MUDr. Eva Havlová, nar. 18.10. – 64 let; pan Jan Stadler, nar. 22.10. – 78 let; pan Mgr. Michal Foršt, nar. 22.10. – 53 let, a pan MUDr. Vilém Lederer, nar. 27.10. – 74 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavujú narodeniny: pani Helena Dvořáková, nar. 15.10. – 82 let; pan Tomáš Gichner, nar. 7.10. – 80 let; pan Tomáš Holtscher, nar. 18.10. – 86 let; pani Hana Hornová, nar. 22.10. – 83 let; pan Evžen Jokl, nar. 22.10. – 84 let; pani Blanka Klinkeová, nar. 10.10. – 92; pani Dagmar Lukešová, nar. 6.10. – 93 let; pan Zdeněk Makovec, 23.10. – 84 let; pani Viera Marvinová, nar. 28.10. – 94 let; pani Hana Růžičková nar. 8.10. – 80 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 90 let; pani Judita Timplová, nar. 8.10. – 89 let; pani Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 90 let; pani Marina Varšavská, nar. 3.10. – 75 let; pan Rolf Wiener, nar. 1.10. – 82 let, a pani Narcisa Neubergová, nar. 29.10. – 80 let. Všem oslavencům přejeme pevné zdraví a osobní pohodu.

Dodatečně blahopřejeme pani Lucii Ledererové, která dne 16. července 2016 oslavila své 75. narodeniny.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 19. 9. zemřela ve věku 87 let pani Elyzabeta Zolotaryov. Se zesnulou jsme se rozloučili 21. září v obřadní síni NŽH v Praze. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **október** sa dožívá jubilea pani Livia Peterová – 87 rokov. Jubilantke želáme pevné zdravie, pokoj a pohodu v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **október** majú sviatok narodenín pani Silvia Radóová, nar. 12.10. – 57 rokov, a pani Lilla Libiaková, nar. 19.10. – 64 rokov. Prajeme jim dobré zdravie, vela šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslaví své narodeniny: pan Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 20 let; pan Kurt Wiener, nar. 6.10. – 79 let, a pani Zuzana Kirilaková, nar. 2.10. – 35 let. Oslavencům přejeme dobré zdraví a hodně radosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **říjnu** oslaví své narodeniny pani Eva Kotrbová, pani Dana Šaferová a pani Mgr. Yvone Šaferová. Celá obec přeje našim členkám hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

AMOS OZ NA BBC

V půli září hovořil na britské stanici BBC významný současný izraelský spisovatel Amos Oz. Mimo jiné prohlásil, že kritika Izraele je legitimní, avšak argumentovat tím, že by Izrael neměl existovat, je antisemitské. „Tady se antisionismus stává antisemitismem,“ sdělil Oz a dodal: „Řeknu vám přesně, kde vidím ten mezník já. Když lidé říkají, že Izrael je ošklivý, s tím do jisté míry mohu souhlasit i já. Když říkají, že je vtělení zla, vypovídá to o tom, že jsou jím posedlí, že jsou to blázni, ale je to stále legitimní. Ale když k tomu dodají, že by tím pádem neměl žádný Izrael existovat, tak to je moment, kdy se antisionismus stává antisemitismem, protože nikdo z nich by nikdy neřekl, že po Hitlerovi by nemělo existovat žádné Německo nebo po Stalinovi Rusko. Říct, že by Izrael neměl existovat, nebo že ani neměl vzniknout, už překračuje mez.“

VZESTUP XENOFBNÍ STRANY

V berlínské synagoze uvítali v září nový svitek Tóry a mezi účastníky slavnosti bylo i deset dětí syrských uprchlíků se svými rodiči. Rabín Teichtal, jenž působí v Berlíně právě dvacet let, jim řekl: „Je mi velkou ctí, že jste mezi nás dnes přišli. Hospodin vás přivedl do této části světa. Doufám, že se všichni budeme co nejvíce snažit, abychom žili společně v lásce a pokoji.“ O tom, že taková situace nastane, však pochybuje řada německých voličů. Masový příliv uprchlíků do země přispěl k neúspěchu Křesťansko demokratické unie (CDU) kancléřky Angely Merkelové v současných zemských volbách a naopak ke vzestupu protiprchlické strany Alternativa pro Německo (AfD). Ta získala během voleb ve spolkových zemích vliv v deseti státech (v Meklenbursku-Předním Pomořansku se s 21,9 procenta hlasů umístila dokonce jako druhá), ve volbách v Berlíně skončila pátá. Parlamentní volby se budou konat v září 2017. „Je k pláči, když strana, pro niž je základem argumentace xenofobie, antisemitismus, rasismus, homofobie, historické popírání a konspirační teorie, získá tak silný společenský a politický vliv,“ komentovala výsledek voleb prezidentka mnichovské židovské obce Ch. Knoblochová.

FACEBOOK, GOOGLE A IZRAEL

Představitelé společnosti Facebook a Izraele se v září na mezinárodním summitu v Herzliji dohodli na společném postupu proti podněcování k násilí na sociál-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Dobré zapsání a zapečetění pro rok 5777 přeje redakce.

ních sítích. Právě to považují izraelští politici za kriticky nebezpečný jev v souvislosti s více než rok trvajícím útoky „osamělých vlků“ v Izraeli – na internetu bylo možné nalézt i přesné návody, jak cíleně do oběti bodnout či najet autem. Představitelé společností Facebook a Google se věnují problému od chvíle, kdy na ně Izraelci začali podávat žaloby. V současné době odstranil Facebook 95 procent obsahu, jež Izrael vyžaduje, zatímco YouTube (vlastněný Googlem) dosud odstranil 80 procent nebezpečného materiálu.

SOROS NA POMOC UPRCHLÍKŮM

Americký židovský miliardář a filantrop George Soros slíbil, že investuje až 500 milionů dolarů do pomoci uprchlíkům a běžencům po celém světě. V prohlášení, které otiskl v listu *The Wall Street Journal*, oznámil, že prostřednictvím svých neziskových organizací, nadací Open Society Foundations, bude investovat do „začínajících firem, zavedených společností, iniciativ se sociálním dopadem a podniků, které založí sami migranti a uprchlíci“. „Nejvíce se soustředíme na pomoc uprchlíkům, kteří přicházejí do

Evropy, ale dobré investice do nápadů na pomoc migrantům budu hledat po celém světě,“ prohlásil Soros.

VÝSTAVA O ARCHIVU

Židovský historický institut ve Varšavě oznámil, že v roce 2017 chystá otevřít stálou výstavu k takzvanému Ringelblumovu archivu, který dokumentuje historii varšavského ghetta za druhé světové války. Zcela jedinečný soubor dokumentů, který založil v roce 1940 Emanuel Ringelblum, vznikl mezi vězňnými Židy jako pokus zachytit v co největší šíři svědectví o životě v ghettu. V srpnu 1942, kdy začaly první hromadné transporty, sbírku dokumentů uschoval jeden z Ringelblumových spolupracovníků do sklepení domu v ghettu. Historikům se tak zachoval soubor čítající asi 30 tisíc položek, od oficiálních dokumentů přes kresby a malby, tisk, deníkové záznamy, letáky, plakáty až po předměty denní potřeby, jako byly tramvajové jízdenky. Kromě dokončení knižního souboru k Ringelblumovu archivu a výstavy bude celý archiv také zpřístupněn veřejnosti na internetu.

DOPISY BOHU

Jako každoročně i letos dostala před novoročními svátky izraelská pošta stovky dopisů adresovaných „Hospodinu“ či „Našemu nebeskému otci“. Listy přicházející z celého světa jsou psány rusky, čínsky, anglicky, španělsky francouzsky, holandsky a dalšími jazyky. Ředitelství pošty je předalo rabínovi Západní zdi a svatých míst Šmuelu Rabinowitzovi a rabín je poté umístil do škvír mezi kamennými kvádry zdi. (am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 9. 2016.

Cena 20 Kč (0,90 €)